

LATVIJAS UNIVERSITĀTE

Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte

Pirmā līmeņa augstākās profesionālās izglītības studiju programma „Pirmsskolas skolotājs”

AIVITA DUDELE

5-6 gadus vecu bērnu sadarbības prasmju sekmēšana kustību rotaļās PII

Kvalifikācijas darbs

Darba vadītājs

Docente
Akadēmiskais
amats

Dr.paed.
Zinātniskais/
Akadēmiskais grāds

Līga Āboltiņa
Vārds, Uzvārds

Paraksts

CĒSIS 2022

Anotācija

Darba autore: Aivita Dudele.

Darba nosaukums: 5-6 gadus vecu bērnu sadarbības prasmju sekmēšana kustību rotaļās PII.

Darba mērķis: Izpētīt 5-6 gadus vecu bērnu sadarbības prasmju sekmēšanu kustību rotaļās PII.

Darbs sastāv: no ievada, teorētiskās daļas, praktiskās daļas, secinājumiem, priekšlikumiem, literatūras un avotu saraksta, pielikumiem.

Teorētiskajā daļā tiek analizētas psihologu, pedagogu atziņas par 5-6 gadus vecu bērnu sadarbība prasmju raksturojumu. Tiek izstrādāti 5-6 gadus vecu bērnu sadarbības prasmju kritēriji. Tiek izzinātās 5-6 gadus vecu bērnu sadarbības sekmēšanas metodoloģija. Tiek izzināta kustību rotaļu organizācija un norise bērnu sadarbības prasmju sekmēšanā.

Praktiskajā daļā tiek izpētīta 5-6 gadus vecu bērnu sadarbības prasmes pētījuma sākumā. Tiek izveidota, pārbaudīta un analizēta kustību rotaļas kopa. Tiek izpētīta un analizēta 5-6 gadus vecu bērnu sadarbības prasmes pētījuma beigās.

Pētījuma laikā tika atbildēts uz pētījuma jautājumu un izveidoti priekšlikumi.

Darbā izmantotas Skola2030, Ē. Kalvāna D. Nīmantas, I. Bulas – Bitenieces, R. Jansones, A. Šponas, J. Jermolajevas, I. Čamanes, I. Stangaines, D. Dzinters, D. Lieģinieces, D. Augstkalnes, V. Reņģes, A. Šteibergas, E. Černovas, V. Golubinas, I. Konstantinovas, R. Karlovskas, D. Elkoņina, E. Eriksona u.c. autoru atziņas.

Darbs sastāv no 49 lapaspusēm, 3 attēliem, 4 tabulām, 38 literatūras un informācijas avotiem, 2 pielikumiem.

Atslēgas vārdi: sadarbība, pirmsskola, kustību rotaļa, attīstība.

Annotation

Author of the work: Aivita Dudele.

Title of the work: promoting the cooperation skills of 5-6-year-old children in movement games PII.

The purpose of the work: To study cooperation skills of 5-6-year-old children in movement games in PII.

The work consists of: introduction, theoretical part, practical part, conclusions, proposals, list of literature and sources, appendices.

In the theoretical part, the findings of psychologists and pedagogues on the characteristics of cooperation skills of 5-6-year-old children are analyzed. The criteria of cooperation skills of 5-6-year-old children are being developed. The methodology of promoting the cooperation of 5-6-year-old children are learned. The organization and progress of movement play in promoting children's cooperation skills are explored.

In the practical part, the cooperation skills of 5-6-year-old children are investigated at the beginning of the study. A game set of moves is created, tested and analyzed. The cooperation skills of 5-6-year-old children are investigated and analyzed at the end of the study.

During the research, the research question was answered and propositions were created.

Used in work Skola2030, Ē. Kalvāna D. Nīmantēs, I. Bula – Bitēnieces, R. Jansones, A. Šponas, J. Jermolajēvas, I. Čamanes, I. Stangaines, D. Dzinteres, D. Lieģinieces, D. Augstkalnes, V. Renģes, A. Šteinbergas, E. Černovas, V. Golubinas, I. Konstantinovas, R. Karlovskas, D. Elkoņina, E. Eriksons, etc. authors' insights.

Work consists of 49 pages, 3 pictures, 4 tables, 38 literature and information sources, 2 appendices.

Key words: cooperation, preschool, movement play, development.

Saturs

Ievads	5
1. 5-6 gadus vecu bērnu sadarbības prasmju raksturojums	7
1.1. Sadarbības prasmju jēdziena skaidrojums un būtība	7
1.2. 5-6 gadus vecu bērnu attīstības raksturojums	9
1.3. 5-6 gadus vecu bērnu sadarbības prasmju kritēriji	12
2. 5-6 gadus vecu bērnu sadarbības sekmēšanas metodoloģija	15
2.1. 5-6 gadus vecu bērnu sadarbības sekmēšanas līdzekļi	15
2.2. Kustību rotaļu organizācija un norise bērnu sadarbības prasmju sekmēšanā	20
3. Empīriskais pētījums 5-6 gadus vecu bērnu sadarbības prasmju sekmēšanā	23
3.1. 5-6 gadus vecu bērnu sadarbības prasmju izpēte	23
3.2. Kustību rotaļu kopas izveide un aprobācija	27
3.3. Iegūto rezultātu apkopojums un analīze	32
Secinājumi	36
Priekšlikumi	37
Izmantotās literatūras un avotu analīze	38
Pielikumi	41

Ievads

“Pirmsskolas izglītības mērķis ir zinātkāri un dzīvespriecīgi bērni, kas dzīvo veselīgi un aktīvi, mācās, darbojoties ieinteresēti, ar aizrautību un prieku, līdzdarbojas, radoši izpaužas, gūst pirmo pieredzi par sevi, citiem, apkārtējo pasauli un to savstarpējo mijiedarbību tajā” (VISC, Skola2030 6). Skola2030 sadarbība ir minēta kā viena no caurviju prasmēm, kura bērniem ir jāapgūst PII, sociālajā un pilsoniskajā mācību jomā pie sabiedrības un sadarbības, viens no sasniedzamajiem rezultātiem ir sadarbojoties īsteno kopīgu uzdevumu un vienojas par kopīgu mērķi¹.

Bērnām sekmīgi apgūstot saskarsmes un sadarbības prasmes nozīmē veidot pilnvērtīgu attieksmi pret sabiedrību kopumā. Katrs bērns PII ir individualitāte ar savām vajadzībām, spējām un interesēm. Bērnām apgūstot saskarsmes un sadarbības prasmes ar dažādu attīstības līmeņa bērniem, nozīmē sekmīgāk sagatavoties pastāvīgai darba dzīvei (Špona 2001).

Darba autore strādājot pirmsskolā ar 5-6 gadus veciem bērniem, saskārusies ar problēmu, ka bērniem ir grūti savā starpā sadarboties, piemēram - rotaļās nedod roku, nedalās ar rotaļlietām, nenasveicinās ar saviem grupas biedriem u.c. Pēc darba autores domām lielas korekcijas ir izdarījusi Covid 19 pandēmija, kad bērni ilgstoši neapmeklēja PII. Tāda veidā bērniem nebija iespējas, būt saskarsmē ar citiem bērniem un sekmēt sadarbības prasmes.

Pēc darba autores domām, prasme sadarboties ir ļoti svarīga cilvēka dzīves sastāvdaļa, tādēļ to ir svarīgi attīstīt jau pirmsskolas vecumā, kad bērns sāk kļūt patstāvīgs un ar apkārtējo cilvēku palīdzību pilnveido un apgūst prasmes. Šajā vecumā bērni vēl tikai mācās sadarboties un pirmsskola ir tā vieta kur bērns pilnveido savas prasmes sadarboties. Prasme sadarboties būs nepieciešama visai turpmākajai dzīvei.

Pēc D. Nīmantas domām, jo mērķtiecīgāk tiek izkopta un veicināta sadarbības prasme, jo veiksmīgāk bērnam ir pārvarēt socializācijas grūtības. D. Nīmante savā darbā uzsver arī socializācijas krīzi bērnu vidū, kad komunikācija tiek pārnesta uz jaunajām tehnoloģijām, kas mūsdienās ir ļoti aktuāli jau PII bērniem (Nīmante 2018).

Mūsdienās sadarbības prasmes darba tirgū tiek uzskatītas, kā vienas no vispieprasītākajām prasmēm (Skola2030).

¹ <https://mape.skola2030.lv/resources/10> (skatīts 13.10.2022)

Darba autore novērojusi, ka bērni vecumā 5-6 gadi ir ļoti kustīgi un labprāt aktīvi iesaistās dažādās kustību aktivitātēs. Kustību aktivitātēs uzkrātā pieredze sekmē sadarbības un adaptācijas procesu norisi (Bula-Biteniece, Jansone, Piech 2013; Ļesņičija 2012).

Zinot, ka pirmsskolas vecuma bērniem viena no galvenajām darbībām ir rotaļa, pedagogs var mērķtiecīgi sekmēt sadarbības prasmes, kā metodi izvēloties kustību rotaļu.

Visi iepriekš minētie apstākļi pamato autores kvalifikācijas darba temata izvēli un tā aktualitāti.

Pētījuma mērķis: Izpētīt 5-6 gadus vecu bērnu sadarbības prasmju sekmēšanu kustību rotaļās PII.

Pētījuma uzdevumi:

1. Izzināt 5-6 gadus vecu bērnu sadarbības prasmju raksturojumu;
2. Raksturot 5-6 gadus vecu bērnu sadarbības sekmēšanas metodoloģiju;
3. Veikt izmēģinājuma darbību 5-6 gadus vecu bērnu sadarbības prasmju sekmēšanā;
4. Apkopot un analizēt iegūtos rezultātus;
5. Izdarīt secinājumus.

Pētījuma priekšmets: 5-6 gadus vecu bērnu sadarbības prasmes.

Pētījuma objekts: pirmsskolas pedagoģiskais process kustību rotaļās.

Pētījuma jautājums: kā kustību rotaļā sekmējamas 5-6 gadus vecu bērnu sadarbības prasmes PII?

Pētīšanas metodes:

- Zinātniskās literatūras un avotu analīze;
- Pedagoģiskais novērojums;
- Izmēģinājuma darbība;
- Iegūto datu apkopojums un analīze.

Pētījuma bāze: Pētījumā piedalās “X” pirmsskolas izglītības iestādes “Y” grupa, 13 bērni vecumā 5-6 gadi.

1. 5-6 gadus vecu bērnu sadarbības prasmju raksturojums

1.1. Sadarbības prasmju jēdziena skaidrojums un būtība

“Sadarbība ir divu vai vairāku cilvēku darbs uz kopīgu mērķi, saskaņotiem mērķa sasniegšanas līdzekļiem, tuvinātu novērtējumam un pašnovērtējumam par sasniegtajiem rezultātiem. Sadarbība ir pieredzes apmaiņas forma, iespēja labāko paraugu atdarināšanai, pašpieredzes pilnveidošana ar jaunām zināšanām un prasmēm” (Špona 2001 108; Šteinberga 2013 59).

“Sadarbība ir kopēja darbība, savstarpēji saskaņota darbība, vajadzības gadījumā cits citam palīdzot, cits citu atbalstot” (Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca 2000 15).

E. Černova sadarbību definē kā kopēju darbību, kuras procesā pilnveidojas pašpieredze, notiek garīgo vērtību apmaiņa, rodas savstarpēja uzticēšanās (Černova 2003).

Sadarbība pēc A. Šponas un I. Čamanes tiek definēta kā mācību metode, kur bērni ar dažādam spējām un zināšanām, patstāvīgi strādā nelielās grupās (Špona, Čamane 2009).

R. Sleivins sadarbību raksturo kā strādāšanu kopā ar citiem, palīdzot viens otram mācīties (Slavin 2015).

Arī amerikāņu attīstības un salīdzināšanas psihologs M. Tomasello apgalvo, ka veiksmīgai sadarbībai nepieciešams, lai bērniem būtu savstarpēja izpratne par kopīgo mērķi un tās sasniegšanas procesu. Lai mērķis tiktu veiksmīgi sasniegts bērniem ir jābūt savstarpējai izpratnei par uzdevumu, gala rezultātu un procesu (Tomasello 2009). Par savstarpēji saskaņotu mērķi sadarbojoties ar bērniem, raksta arī psiholoģijas profesors E. Pelegrīni. Viņš uzskata, ja mērķi nav savstarpēji saskaņoti, tad bērniem šīs nesaskaņas jāatrisina. Bērni var izmantot verbālo gan neverbālo komunikāciju, lai apspriestu, noteiktu un uzturētu kopīgus mērķus (Pellgrini 2009).

Savukārt V. Reņģe sadarbību raksturo kā izturēšanās stilu, kuram ir raksturīga savstarpēja uzticēšanās un atklātība (Reņģe 2004).

Darba autore, izpētot pirmsskolas mācību programmu Skola2030 un MK noteikumus Nr. 716, secina, ka PII bērns sadarbībā:

- mācās izteikt savas domas un jūtas;
- mācās uz klausīt citus un izteikt savu viedokli;
- sāk saprast, ka paša emocijas un uzvedība ietekmē citus;
- mācās risināt konfliktsituācijas;

- mācās saskaņot darbības ar citiem;
- mācās izturēties pieklājīgi un rīkoties iejūtīgi;
- mācās veidot noturīgas attiecības un savu izpratni par draudzību;
- mācās palīdzēt cits citam un pieņemt palīdzību;
- mācās strādāt, izvirzot kopīgu mērķi^{2,3}.

Skola2030 sadarbību raksturo, kā iespēju apzināti mācīties citam no cita, gūt gandarījumu par paveikto, kā arī krietni samazināt darbam nepieciešamo laiku⁴.

Sadarbību raksturo savstarpēja pozitīva attieksme pret grupas biedriem, atbalstīšana, palīdzēšana, dalīšanās pieredzē, kopīgs prieks par veiksmēm, prieks par kopā pavadītu laiku (Andersone, Plaude, Rutka, Stikute 2018 5).

Sadarbības un saskarsmes prasmju veidošanās pedagoģiskajā darbība ir pats svarīgākais sociālais uzdevums (Špona 2001).

Pamatojoties uz pedagoģijas vēsturisko attīstību, uz pedagoģiskās sadarbības problēmas izpēti mūsdienu psiholoģijā un pedagoģijā, bieži sastopamies arī ar jēdzieniem “mijiedarbība” un “saskarsme” (Černova 2003 8).

Filozofiskā literatūrā jēdziens “mijiedarbība” tiek skaidrots kā divu dažādu objektu iedarbību vienam uz otru, to savstarpēju saistību un savstarpēju pāreju, kuras rezultātā rodas katra objekta stāvokļa maiņa. Tieši mijiedarbība nosaka cēloņa un sekas sakarību. Katra mijiedarbības puse vienlaicīgi ir iemesls un sekas otras puses pretdarbībai. Tādēļ arī norit objektu attīstība. Ikvienu lietu jāiepazīst tikai mijiedarbībā ar citām, kur šī lieta var būt gan cēlonis, gan sekas jaunai īpašībai (Černova 2003 8).

Sociālā mijiedarbība ir savstarpēji saistīta ietekme, kad vienas puses izturēšanās kalpo par stimulu otras puses reakcijai un otrādi. Tas var notiek verbāli gan neverbāli (Špona, Čamane 2009).

Cilvēks kļūst par personību darbā un saskarsmē ar citiem cilvēkiem (Čerova 2003).

Černova pedagoģisko saskarsmi skaidro kā pedagoga un audzēkņa profesionālo saskarsmi gan nodarbībās, gan arī ārpus tām. Tai ir noteiktas pedagoģiskās funkcijas, kas orientē uz labvēlīga psiholoģiska klimata veidošanos (Černova 2003).

² <https://mape.skola2030.lv/resources/10> (skatīts 13.09.2022)

³ <https://likumi.lv/ta/id/303371-noteikumi-par-valsts-pirmsskolas-izglitibas-vadlinijam-un-pirmsskolas-izglitibas-programmu-paraugiem> (skatīts 23. 09.2022)

⁴ <https://www.skola2030.lv/lv/macibu-saturs/merki-skolenam/caurviju-prasmes> (skatīts 13.09.2022)

Psiholoģijas vārdnīcā jēdziens “saskarsme” tiek skaidrots kā savstarpējo attiecību realizācija uzvedībā. Rietumu psiholoģijā jēdziens “saskarsme” aptuveni atbilst jēdzienam “komunikācija”, savukārt pats komunikācijas skaidrojums ir atšķirīgs dažādās teorijās. Saskarsme ir cilvēku, to grupu savstarpējā iedarbība, kam ir raksturīga neregulēta emocionālā ietekme, informācijas, rīcības apmaiņa (Černova 2003 9).

No nodaļā apkopotā darba autore secina, ka cilvēks ir sociāla būtne, kas radīta sociālai dzīvei saskarsmei. Sadarbība ir divu vai vairāku cilvēku mijiedarbība, kam raksturīgs kopīgs mērķis, savstarpēju darbību saskaņošana. Veiksmīga sadarbība nav iespējama bez saskarsmes starp citiem cilvēkiem. Sadarbības prasme ir viena no svarīgākām prasmēm, kas jāsāk apgūt tieši pirmskolā un jāturpina apgūt skolā un visā turpmākajā dzīvē.

1.2. 5-6 gadus vecu bērnu attīstības raksturojums

5-6 gadus veci bērni vēl tikai mācās apgūt saskarsmes un sadarbības prasmes ar saviem vienaudžiem un pieaugušajiem, mācās apgūt saskarsmes normas. Šajā vecumā strauji pieaug bērna komunikabilitāte. Beidzot PII sociālā pieredze un saskarsme ar apkārtējiem, bērnam palīdz rast savus vērtējuma kritērijus, lai paustu savu attieksmi pret pasauli (Bula -Biteniece, Jansone, Piech 2013).

Darba autore apkopojot E. Eriksona un Ē. Kalvāna viedokli, secina, ka psihologiem ir vienots viedoklis par šī vecuma sensitīvo periodu, pēc viņu domām tas ir pieaugušo atdarināšanas sensitīvais periods. Bērns novēro pieaugušo savstarpējās attiecības, kuras izspēlē savās lomu rotaļās (Eriksons 1998; Kalvāns 2018). Attīstās bērnu vajadzību un motīvu sfēra saistībā ar attiecību izzināšanu. Par jaunveidojumu tiek uzskatīta iekšējā regulācija, tīšie procesi, sākas darbības iekšējā plānošana (Эльконин 2004).

Bērns šajā vecumā atdarina neņemot vērā cēloņu seku saistību, kā arī novērojams sinkrētisms (tas nozīmē, ka bērns spēj saistīt visu ar visu neievērojot likumības, kuras būtu raksturīgas pieaugušo domāšanai) (Špona 2001).

Bērnam ir liela interese izzināt pasauli darbībā. Bērnu šajā vecumā raksturo jūtīgums pret pieaugušo ietekmi (Montesori 2019).

Rotaļspēle ir bērna pamatdarbības veids. Tā vispusīgi ietekmē bērna psihisko attīstību. Rotaļā bērns apgūst jaunas zināšanas, prasmes, iemaņas. Rotaļspēle ir darbības forma, kura veicina sadarbību pirmsskolā (Černova 2003).

Piecu gadu vecumā tikai sākas pilnvērtīga saskarsme starp vienaudžiem, bērni savās rotaļās atdarina dažādas sociālās lomas, kurās bērni spēj vienoties par kopīgiem rotaļas noteikumiem. Bērni šajā vecumā apzināti iemācās uzvesties un sadarboties ar saviem vienaudžiem, ņemot vērā citu bērnu viedokli (Kalvāns 2018).

Bērni šajā vecumā ne tikai atdarina pieaugušo darbības, bet spēj piešķirt tam saturu, kā arī spēj ievērot jau reālās sakarības. Bērni spēj sadalīt lomas paši savā starpā bez pieaugušā līdzdalības. Kopējā grupas darbā bērniem jāsāk saskaņot darbības ar citiem. Sākotnējā interese par pašu darbības procesu pakāpeniski pārtop interesē par darbības rezultātu (Černova 2003).

Bērniem šajā vecumā rodas vēlēšanās palīdzēt citiem bērniem, bērniem rodas vēlme darboties kopā un piedalīties grupu vai komandu sacensībās, dažkārt bērni var neizprast, kāpēc dažiem bērniem veicas labāk, bet citiem tik labi nepadodas (Karlovska 2017).

Bērni 5-6 gadu vecumā jau viegli uztver teikto, izprot rotaļas noteikumus. Pedagoģs rotaļas demonstrējumus var veikt tikai tad, ja rodas nepieciešamība (Golubina 2007).

Elkoņins uzskata, ka saskarsmē un sadarbībā ar vienaudžiem attīstās dialogiskā runa. Bērns spēj norādīt citiem vienaudžiem darāmās lietas, novērtēt savu un citu darbību, spēj saskaņot rotaļas darbības ar citiem grupas biedriem. Šajā vecumā vēl saglabājas egocentriskā runa, bērns ir vērsts uz sevi. Egocentriskā runa palīdz bērnam plānot un kontrolēt savu rīcību. Bērns pats spēj saprast, kas viņam sagādā grūtības, spēj plānot savas turpmākās darbības, spriež par vairākām uzdevuma izpildes iespējām. Lai sekmētu bērna runas attīstību, svarīgi pedagogam pievērst uzmanību savai gramatiski un saturiski pareizai runai (Эльконин 2004).

Agrāk radušās izjūtas (prieks par saskarsmi ar pieaugušiem, līdzjūtība pret citiem bērniem) padziļinās un kļūst noturīgākas, daudzveidīgākas, skaidrāk izteiktas. Nostiprinās simpātijas, līdzjūtība un maigums pret tuviniekiem. Šajā vecumā simpātijas pāraug biedriskuma jūtās draudzības sākotnējās formās (Černova 2003).

Bērns šajā vecumā spēj viegli atcerēties daudzveidīgu materiālu, tomēr atmiņai ir netīšs raksturs. Bērnam labāk atmiņā paliek, tas, kas viņam ir saistoši un rada spilgtas emocijas (Kalvāns 2018). Bērniem 5-6 gadu vecumā raksturīga liela emocionalitāte. (Černova 2003).

Svarīgi šajā vecumā sākt apzināties savu iekšējo "Es". Bērna "Es" sāk veidoties saistībā ar citiem cilvēkiem. V. Reņģe balstoties uz pētījumiem raksta, ka piecgadīgu bērnu "Es" galvenokārt

balstās uz sava ķermeņa izjūtas, emocionālo stāvokļu apzināšanos un rotaļu aprakstiem dažādās iztēlojamās situācijās (Reņģe 2002, 2004,).

5-6 gadu vecumā uzskatāmi darbīgo domāšanu nomaina uzskatāmi tēlainā domāšana, bet vēlāk sāk attīstīties vārdiski loģiskā domāšana. Bērns spēj pareizi spriest un risināt samērā sarežģītus uzdevumus. Tomēr tas iespējams tikai noteiktos apstākļos:

- bērnam jāpaspēj iegaumēt uzdevums;
- bērnam ir jāiztēlojas uzdevuma noteikumi;
- lai bērns spētu iztēloties uzdevumu, tas ir jāizprot.

Tādējādi labvēlīgos apstākļos, kad bērns risina viņam saprotamu un interesējošu uzdevumu, un novēro viņam saprotamus faktus, viņš ir spējīgs loģiski un pareizi spriest (Kalvāns 2018 49).

V. Golubina atzīmē 5-6 gadu vecu bērnu kritisko attieksmi pret sevi kā darītāju, kad bērns savu darbību un darbības rezultātu sāk saistīt ar sevi. Bērnam šajā vecumā svarīgs pozitīvs novērtējums, tas motivē bērnu darboties (Golubina 2007).

Bieži nepārdomājot iesākto, bērni neparedz visus tos šķēršļus un grūtības, kas viņiem radīsies cenšoties iecerī realizēt un nespēj novērtēt savus spēkus, prasmes un zināšanas. Šeit paradās šī vecuma bērnu impulsivitāte, pietiekami attīstītas domu analīzes, gaidāmās darbības kritiska vērtējuma trūkums (Černova 2003).

Šī vecuma bērna gribas darbības īpatnībām īpašu ievēribu pelna tādas īpatnības kā spītība, kaprīzes, negativisms. Spītība ir nesaprātīgas gribas izpausme. Bērni var atteikties veikt to, ko prasa pieaugušie vai arī cenšas izdarīt to noteikti pa savam prātam, rīkojoties bez jebkāda pārdomāta un patiesi vēlama mērķa. Tuvas spītībai ir arī bērna kaprīzes. Bieža savu vēlmju maiņa bez iemesla un neatlaidīga cenšanās panākt to izpildīšanu (Černova 2003).

Uztvere 5-6 gadu vecumā kļūst apzināta, mērķtiecīga un analizējoša. Tiek diferencētas šādas uztveres darbības:

- novērojums;
- aplūkošana;
- meklēšana (Kalvāns 2018).

Šajā vecumā ar runas palīdzību bērns redzot priekšmetus, spēj tos nosaukt, spēj uzskaitīt atsevišķa priekšmeta īpašības. Bērns spēj nosaukt priekšmetus, atdalīt vienu no otra pēc to īpašībām (Burman 2008).

Piecos gados bērnam ievērojami uzlabojas līdzsvara izjūta. Attīstās pareiza roku un kāju kustību koordinācija. Sešu gadu vecumā bērna motorika ir tik attīstīta, ka viņi spēj apgūt profesionālās darbības (Bula - Biteniece, Jansone, Piech 2013).

Bērni šajā vecumā ir ļoti aktīvi un labprāt brīvi pārvietojas. Bērns spēj iekļauties dažādās darbībās, spēj modulēt dažādas dzīves situācijas. Ja pieaugušais ļauj bērnam izvēlēties darbības veidu, atbild uz bērna interesējošiem jautājumiem, tad nostiprinās bērna iniciatīva. Savukārt, ja pieaugušais neļauj bērnam brīvi darboties uzskata bērna darbību par traucējošu, nevajadzīgu, bērns tas var rosināt agresivitāti un atreibību (Eriksons 1998). Bērniem pilnveidojās koordinācijas spējas, bērns spēj veikt sarežģītas kustības, tāpēc, svarīgi bērnus iesaistīt dažādās kustību aktivitātēs (Svence 1999).

Analizējot dažādu autoru darbus par 5-6 gadus vecu bērnu pedagoģisko, psiholoģisko raksturojumu, darba autore secina, ka vadošā darbība šajā vecumā ir rotaļa. Bērna uzvedībai raksturīga ļoti liela emocionalitāte. Sadarbības organizēšanā un vadīšanā īpaša nozīme ir pozitīvajam vērtējumam. Bērni turpina apgūt sociālās uzvedības normas. Bērni šajā vecumā sāk saskaņot darbības ar citiem. Bērni šajā vecumā spēj ieverot rotaļas noteikumus un sekot tiem. Šajā vecumā strauji papildinās vārdu krājums un attīstās runa, attīstās dialogiskā runa. Šajā periodā raksturīga liela kustību aktivitāte, augšana, koordinācijas spēju pilnveidošanās.

1.3. 5-6 gadus vecu bērnu sadarbības prasmju kritēriji

Vislabākais veids izzināt bērnus ir viņu darbības formu novērošana un analīze. “Novērojums ir sistemātisks, vai daudz neformālāks, pētniekam piedaloties vai ne, paliek vissvarīgākā pētījumos izmantotā metode. Ja rotaļa ir aktīva, to var novērot” (Špona, Jermolajeva 2015 17).

Analizējot mācību programmu Skola2030, pedagogu un psihologu atziņas, darba autore izvirzīja kritērijus un to rādītājus, lai varētu novērot bērnu sadarbības prasmes (sk. tabulu Nr.1).

Novērošanas sadarbības prasmju kritēriji:

- vērtīgi klausās, izsakās skaidri un klausītājam saprotami;
- spēj vienoties;
- iesaistās grupas darbībās un organizē citus;
- draudzīgi izturas pret grupas biedriem;

- spēj palūgt palīdzību citam grupas biedram;
- atceras un ievēro noteikumus

Tabula Nr.1. Novērošanas sadarbības prasmju kritēriji

Kritēriji	Sācis apgūt (S)	Turpina apgūt (T)	Apguvis (A)	Apguvis padzilināti (AP)
Vērīgi klausās, izsakās skaidri un klausītājam saprotami	Individuāli uzrunāts, ieklausās citu teiktajā – vārdos, intonācijā un ķermeņa valodā – un atbilstoši reaģē (ar darbībām vai valodu).	Mazas grupas situācijā ieklausās citu teiktajā – vārdos, intonācijā un ķermeņa valodā – un atbilstoši reaģē (ar darbībām vai valodu).	Uzklausa citus, cenšas noskaidrot citu viedokli, lai uzzinātu, saprastu, gūtu apstiprinājumu savam viedoklim.	Ieklausās, lai iegūtu informāciju, uzzinātu citu viedokli.
Spēj vienoties Darbojas pārī vai grupā, vienojas ar citiem par darbībām, izpildījumu, kopīgu mērķi.	Izrāda vēlmi piedalīties cita (bērna vai pieaugušā) uzsāktā vai ierosinātā darbībā.	Darbojas pārī vai nelielā grupā, lai paveiktu kopīgu uzdevumu, iesaistītos vienotā rotaļdarbībā.	Vienojas par kopīgām darbībām un izpildījumu, sadarbojoties īsteno kopīgu uzdevumu.	Saskaņo darbības un viedokļus, lai sasniegtu kopīgu mērķi.
Iesaistās grupas darbībās un organizē citus	Izrāda vēlmi veikt kādu darbību kopā ar citiem.	Rotaļājas un darbojas pārī un nelielā grupā.	Rotaļājas, sadarbojoties ar citiem, mācās veidot noturīgas attiecības un savu izpratni par draudzību.	Iesaistās pāra vai grupas darbā kopīgu uzdevumu veikšanai.
Draudzīgi izturas pret grupas biedriem	Ļoti reti izrāda veiksmīgas sadarbības prasmes.	Dažkārt sadarbojas ar citiem, dažkārt izturas draudzīgi.	Ar pieaugušā pamudinājumu, sadarbojas ar citiem grupas biedriem, izturas draudzīgi.	Patstāvīgi sadarbojas ar citiem grupas biedriem, izturas draudzīgi.

Spēj palūgt palīdzību citam grupas biedram	Bērnā sagādā grūtības palūgt palīdzību, saskatāmas problēmas kontaktējoties ar citiem grupas biedriem.	Ar pieaugušā pamudinājumu bērns lūdz palīdzību citiem grupas biedriem.	Bērns prot palūgt palīdzību citiem grupas biedriem, bet ne vienmēr, to dara.	Bērns vienmēr prot uz izmanto iespēju palūgt palīdzību citiem grupas biedriem.
Atceras un ievēro noteikumus	Bērns nespēj atcerēties un ievērot noteikumus.	Bērns atceras noteikumus, bet ne vienmēr tos ievēro.	Bērns spēj atcerēties un ievērot noteikumus.	Bērns patstāvīgi atceras un ievēro noteikumus, atgādina noteikumus citiem grupas biedriem.

S- sācis apgūt, T- turpina apgūt, A- apguvis, AP- apguvis padziļināti

2. 5-6 gadus vecu bērnu sadarbības sekmēšanas metodoloģija

2.1. 5-6 gadus vecu bērnu sadarbības sekmēšanas līdzekļi

“Prasme sadarboties ir saistīta gan ar konkrēto vienaudžu pieredzi, gan saskarsmi ar pieaugušajiem. Tāpēc īpaši nozīmīgi, ja šo kopīgās darbības pieredzi, bērns jau gūst ģimenē” (Tauriņa 2015 101).

Sadarbības organizēšanā un vadīšanā īpaša nozīme ir pozitīvajam vērtējumam, ar kuru pieaugušais pastiprina gribas piepūli, kuru bērns parādījis darbošanās procesā. Ir svarīgi atbalstīt paša bērna veicamās darbības procesu, viņa vēlēšanos sasniegt izvirzīto mērķi, parādīto izturību un pašsavaldīšanos (Černova 2003).

Sadarbība paredz mijiedarbību visai grupai kopā, gan arī starp vairākām mazām grupām. Vairums psihologu uzskata, ka divi cilvēki jau var veidot grupu ja viņu mijiedarbība ir pietiekami cieša. Tomēr citi sociālpsihologi uzskata, ka jābūt vismaz trim cilvēkiem, lai veidotos grupa. Sarežģītāk ir vadīt grupu, kurā ir lielāks bērnu skaits, jo mazāks bērnu skaits grupā, jo veiksmīgāk norit sadarbība (Reņģe 2002). Pēc A. Šponas un I. Čamanes domām, pedagogs grupā vairāk ir darba koordinators un konsultants. Pedagogs var manīt uzdevuma noteikumus, mainīt grupu sastāvu tikai pēc bērniem zināmiem principiem. Bērna lomā grupu darbā pedagogs drīkst mainīt, tikai pēc uzdevuma beigšanas. Izmantojot šādu metodi, pedagogs veicinās bērna sadarbības attiecību un prasmju veidošanos, nevis veicinās sacensību bērnu starpā (Špona, Čamane 2009).

Darba autore apkopojot vairāku autoru teikto secina, ka veiksmīgas sadarbības prasmju sekmēšanā būtiska nozīme ir pirmsskolas videi. Pirmsskolas videi jābūt pozitīvai, lai veidotos pozitīvas attiecības starp vienaudžiem un pedagogiem (Skola2030; Dzintere, Stangaine, Augstkalne 2015). Pirmsskolas izglītības iestādes ikdiena ir tuvināta ģimenei, tāpēc svarīgi pastiprināti pedagoģiskajā procesā iesaistīt vecākus, kuri sadarbojas ar PII (Jurgena 2002).

Pēc Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (OECD) veiktiem pētījumiem un Starptautiskās studentu vērtēšanas programmas analizētajiem datiem var secināt, ka, lai sadarbības prasmes veiksmīgi attīstītu, regulāri jārosina bērniem veikt uzdevumus, kas uzliek atbildību par darba rezultātu uzņemties katram bērnam. Bērniem kopīgi jāpieņem svarīgi lēmumi par darba gaitu un tās rezultātu. Ja uzdevumā kāds no bērniem nepiedalās, uzdevums nebūs izpildīts pietiekami veiksmīgs (OECD 2017; PISA 2015).

V. Purēns sadarbības prasmes saistīta ar trim galvenajām darbībām:

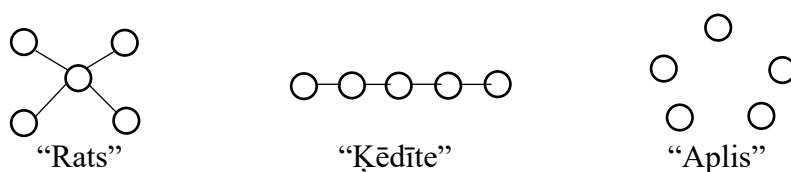
- sarunāšanos;

- saprašanos;
- kopdarbību.

Sarunājoties un apmainoties ar viedokļiem ir svarīgi procesā vienoties, tas ir kopdarbības būtiskākais aspekts ilgtermiņīgu attiecību veidošanās pamats (Purēns 2017).

Analizējot V. Renģes viedokli par savstarpējo saskarsmi grupā, darba autore secina, ka, lai veiksmīgāk notiktu bērnu savstarpējā saskarsme un sadarbība, bērniem uzdevumus jārosina veikt pēc “ķēdes” vai “rata” tipa saskarsmes, kad bērni sastājas, vai sasēžas vienā rindā ja uzdevums ir sarežģītāks un prasa radošāku pieeju, tad nepieciešama ciešāka saskarsme un efektīvāks būs “aplis” (Renģe 2002). (Ilustratīvi tas atspoguļots attēlā Nr.1)

Attēls Nr. 1.

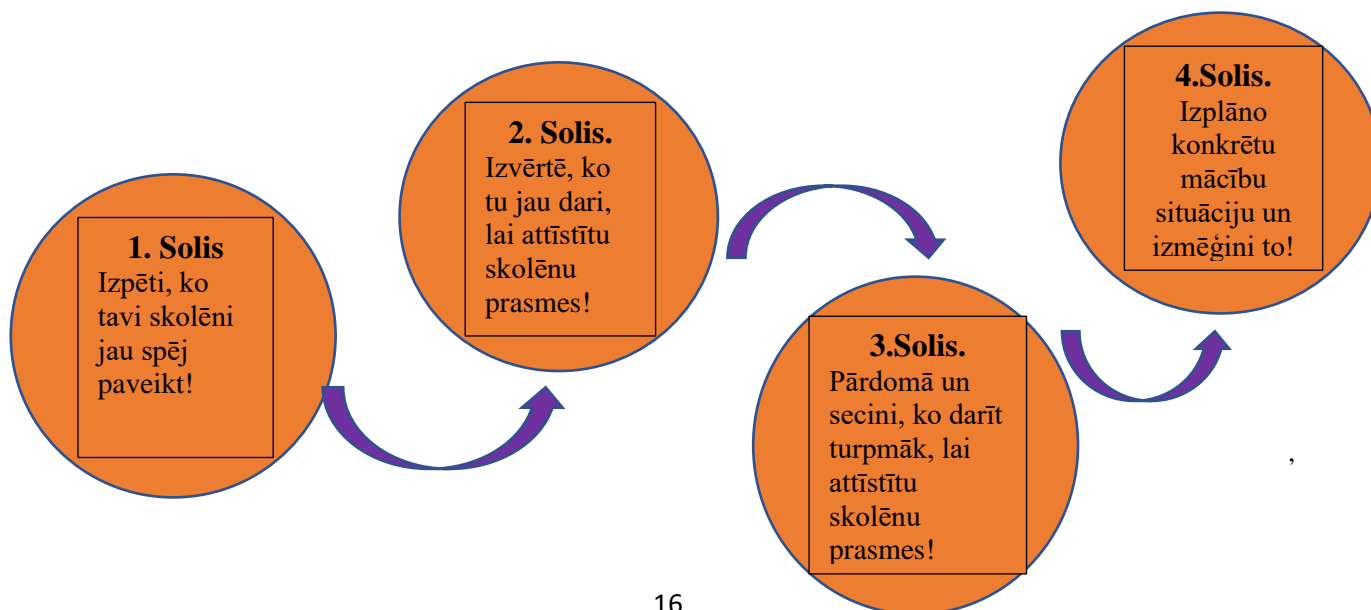

(Shēma pēc V. Renģes 2002)

Lai mijiedarbība starp bērnu un PII pedagogu būtu maksimāli efektīva un pedagogs spētu sekmēt bērna sadarbības prasmes, pedagogs pret bērnu izturas līdzvērtīgi (Špona, Čamane 2009). Pedagogam ikdienas kopējā darbā ir jābūt paraugam (Augstkalne 2015; Špona 2001).

Lai attīstītu bērnu sadarbības prasmes, Skola2030 rosina pedagogam sekot šiem četriem soļiem: (Sk. attēlā Nr. 2)

Attēls Nr. 2

Darba autore uzskata, lai veicinātu bērnu sadarbības prasmes, ļoti svarīga ir bērna motivācija, tas tiek novērots ikdienā darbojoties ar bērniem. Akcentējot D. Dzinteres, I. Stanagines, D. Augstkalnes domas, ka bērnu motivācija iekustina, virza viņa rīcību un uztur uzvedību (Dzintere, Stanagine, Augstkalne 2015). Bērna darbība ir iespējama tikai tad, ja ir personīgi nozīmīgs motīvs, intereses, vajadzības un citu bērnu motivējošie faktori ir aktivitātes avoti (Maslo 2003).

Apkopojot vairāku autoru domas, darba autore secina, ka rotaļa ir viena no svarīgākajām sadarbības sekmēšanas līdzekļiem. Rotaļa attīsta bērnu veselumā. Tāpēc pedagogs rotaļu nevar atstāt pašplūsmē, bet pedagogam to gudri jāvada visas dienas garumā.

Pedagoģiskajā un psiholoģiskajā literatūrā rotaļa tiek vērtēta ļoti augstu, tā sekmē bērnu attīstību veselumā (Dodge, Karalek, Pizzolongo 2002).

Mācīšanās, bērības laikā tiek uzskatīta par nozīmīgu sagatavošanos dzīvei. Tādēļ arī Sjūzena Sazerena Īsaksa 1929. gadā rakstīja: “Rotaļa ir bērna darbs” (Isaacs 1930), (Špona, Jermolajeva 2015 13).

Bērns rotaļā izsaka savu attieksmi, interesi, vajadzības, gribu un emocijas (Bula- Biteniece 2011).

Rotaļa māca bērnu sadarboties, saskaņot savu rīcību un vēlmes ar citiem rotaļas dalībniekiem, jo jāiekļaujas rotaļas kopējo uzdevumu izpildīšanā un veikšanā (Golubina 2007).

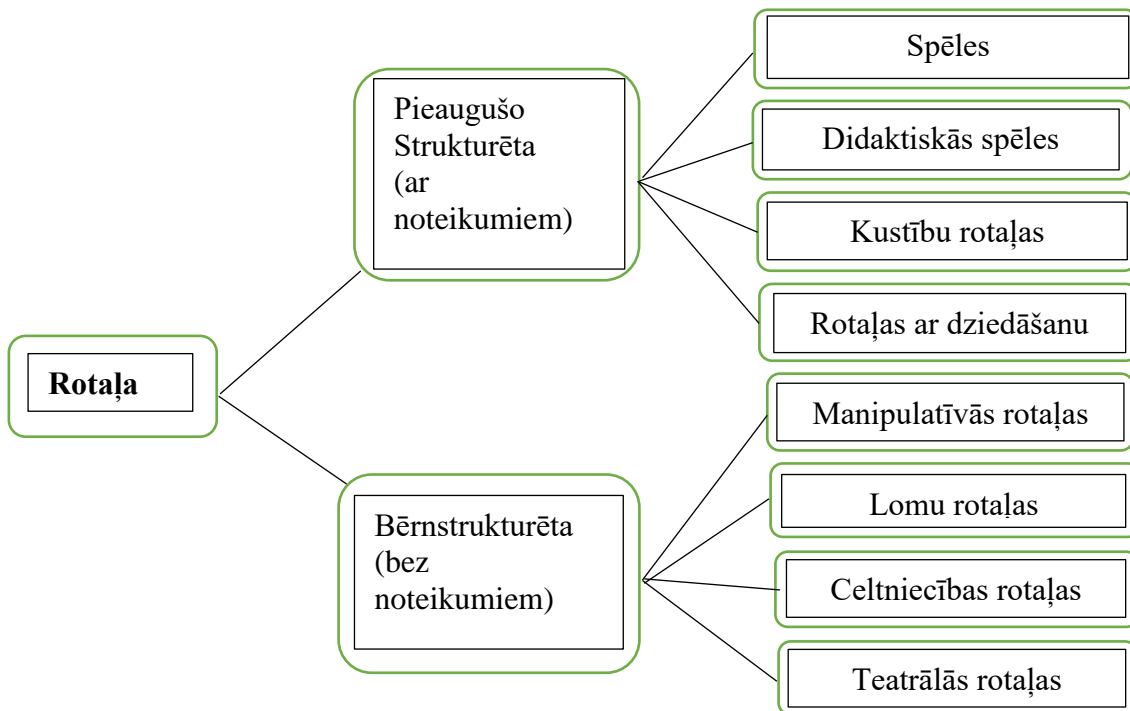
Rotaļu iedalījums pēc D. Elkoņina:

- priekšmetiskās rotaļas;
- sižetu lomū rotaļas;
- rotaļas ar noteikumiem;
- režisora rotaļas;
- didaktiskās rotaļas (Эльконин 2004).

ASV zinātniece H. Švaremane rotaļu, ko bērni rada paši, dēvē par bērnustrukturētu rotaļu. Savukārt rotaļās, kurās ir nepieciešams pieaugušā atbalsts, dēvē par pieaugušo strukturētām rotaļām, spēlēm (komandu spēles, galda spēles u. c). “Viena no svarīgākām atšķirībām ir tā, ka pieaugušo strukturēta rotaļa (spēle) ir daudz pētīta laboratorijās, skolās un rotaļu laukumos, bet bērnustrukturēta rotaļa ir pētīta neregulāri,” apgalvo zinātniece (Shwartzman 1985 11).

H. Švarcmane rotaļas iedala 2 lielās grupās - pieaugušo strukturētās rotaļas (rotaļas ar noteikumiem) un bērnustrukturētās rotaļas (rotaļas bez noteikumiem). Ilustratīvi tas atspoguļots attēlā Nr. 3

Attēls Nr. 3

(Shēma pēc H. Švarcmanes 1985)

Rotaļās ar noteikumiem pedagogam obligāti jāiepazīstina visi bērni ar noteikumiem un jāpārliecinās, ka visi tos izprot. Vislabāk šādas rotaļas vadīt pedagogam piedaloties, bērnos tas izraisa prieku (Golubina 2007). “Būdam racionāla, sakārtota un balstīta uz noteikumiem, rotaļa ir civilizējoša aktivitāte, un tās vērtība slēpjas tās socializācijas spēkā. Tādēļ arī rotaļu vajadzētu virzīt uz nākotni orientētā produktīvā un socializējošā virzienā” (Špona, Jermolajeva 2015 13).

Darba autore apkopojot visu iepriekš minēto secina, ka viena no pieaugušo strukturētās (ar noteikumiem) rotaļas pieder arī kustību rotaļa un zinot, ka pirmsskolā bērna galvenā darbība ir rotaļa, pedagogs var mērķtiecīgi sekmēt sadarbības prasmi, izmantojot tieši kustību rotaļu. 5-6 gadus veci bērni labprāt kustas, kas savukārt labvēlīgi iedarbojas uz bērna organismu. Kustību rotaļa sekmē bērna sadarbības un adaptācijas procesu (Ābele, Tauriņa 2002).

Pirmajos sešos gados bērnam jāuzkrāj daudzveidīga sajūtu pieredze. Tas ir pamats viņa intelektuālajai personības un sociālajai attīstībai. Bērni kuru zinātkāre un kustību vajadzība netiek apmierināta, atpauk attīstībā no saviem vienaudžiem. Piedaloties kustību rotaļās bērni reaģē uz

daudziem kairinājumiem. Tā tiek iegūta jauna pieredze, kas pievienojas esošajai. Daudzas reizes kustībām atkārtojoties, reakcijas kļūst automātiskas, ļaujot bērnam reaģēt arvien uz komplicētākiem kairinājumiem (Bula -Biteniece, Jansone, Piech 2013 101).

Pedagogam jāpiedāvā bērniem dažādas kustību rotaļas. Kustību rotaļas realizējas darbībā. Pedagogam jāiepazīstina bērnus ar kustību rotaļas darbībām, bērni var tās pieņemt, vai nepieņemt kā savu. Bērni rotaļu visbiežāk spēj pieņemt kā savu, ja tā ir bērnam saprotama, saistoša, apmierina bērna vajadzības un ir atbilstoša bērna spējām. Ja kustību rotaļa bērnam ir saistoša, bērns cenšas izpildīt kustību rotaļas noteikumus un tās darbības, lai sasniegtu vēlamu rezultātu. Bērniem saistošas darbības aizrauj, viņi tās izjūt un mācās, vienlaikus pārvar grūtības, lai sasniegtu rezultātu⁵.

Analizējot I. Bulas- Btenieces, R. Jansones, K. Piech, I. Konstantinovas pārdomas par kustību aktivitātes nozīmīgumu bērna dzīvē, darba autore secina, ka kustību aktivitāte labvēlīgi ietekmē bērna attīstību veselumā. Bērns ir nepārtrauktā kustībā. Bērnu nespēj nogurdināt aktīva darbība, bet gan pasīvas un vienveidīgas kustības. Zinot, ka bērna iekšējā būtībā ir nepārtraukti atklāt ko jaunu, pedagogs var mērķtiecīgi veidot jaunu kustību pieredzi (Bula -Biteniece, Jansone, Piech 2013; Konstantinova 2011).

Bērniem šajā vecumā strauji pilnveidojas kustību prasmes. Fiziskās aktivitātes ir ļoti saistītas ar audzināšanu, viņi spēj izpildīt aizvien grūtākas darbības, kas attīsta bērna fizisko sagatavotību, gribu, raksturo u. c (Mandigo, Francis, Lodewyk, Lopez 2009). Kustība ir visa neapzināta un apzināta sākums, tajā ir dzīvība, tāpēc bērniem tā ir nepieciešama, īpaši pirmsskolas vecumā (Puškarevs, Golubeva 2001).

Kustību rotaļa, tāpat kā jebkura fiziskā aktivitāte, ietekmē personības veidošanos un īpaši izteikti pirmsskolas vecumā . Tā uzskatāma par neatņemamu personības attīstības pamatfaktoru, atstājot ietekmi uz personību ilgtermiņā gan fiziskā, gan intelektuālā, gan garīgā, gan veselības aspektā (Bula-Biteniece, Jansone, Piech 2013).

No nodaļā apkopotā darba autore secina, ka svarīgi, kad bērns savu pirmo sadarbības pieredzi guvis jau ģimenē. Pirmsskolā sadarbības organizēšanā un vadīšanā īpaša nozīme ir pozitīvam vērtējumam. Sadarbība paredz mijiedarbību kā grupā, tā starp grupām, jo mazāka grupa, jo veiksmīgāka sadarbība. Pedagoģs ir darba virzītājs. Sadarbības prasmju veicināšanā

⁵ http://www.dagda.lv/uploads/media/Metodiskie_ieteikumi_pirmsskolas_apmacibu_programmas_istenosanai.pdf (skatīts 13.09.2022)

būtiska ir vide, tai jābūt pozitīvai. Lai vecinātu 5-6 gadus vecu bērnu sadarbības prasmes, pedagogam jārosina bērnam regulāri veikt uzdevumus, kur par rezultātu liek atbildību uzņemt katram bērnam. Sadarbības prasmes saistītas ar trim galvenajām darbībām: sarunāšanos, saprašanos, kopdarbību. Lai notiktu veiksmīga bērnu saskarsme un sadarbība, bērniem uzdevumus jārosina veikt pēc “ķēdes”, “rata” tipa saskarsmes, ja uzdevums ir sarežģīts, tad efektīvāks būs “aplis”. Sadarbības centrā jāliek bērna intereses un vajadzības. Pedagoģs, lai sekmētu bērna sadarbības prasmes, cenšas izturēties līdzvērtīgi. Pedagoģam ikdienas darbā ir jābūt paraugam. Svarīga sadarbības prasmju sekmēšanā ir bērna motivācija. Rotaļa-kustību rotaļa vispiemērotākā metode 5-6 gadus vecu bērnu sadarbības prasmju sekmēšanā.

2.2. Kustību rotaļu organizācija un norise bērnu sadarbības prasmju sekmēšanā

Kustību rotaļa ir rotaļa, kuras pamatā ir aktīvas dabiskās kustības. Kustību rotaļu raksturo, tās noteikumi, kas rotaļas laikā, tiek stingri ievēroti. Rotaļas noteikumiem ir audzinoša ietekme, ievērojot noteikumus, bērni iemācās, kas ir likumi. Kustību rotaļas organizējot pedagogam jāņem vērā:

- bērnu interešu izzināšana;
- rotaļas vietas izvēlē un sagatavošana;
- bērna organizēšana;
- paskaidrojums un kustību rotaļas paraugs;
- vadītāja izvēle;
- rotaļas nobeigums un vērtējums;
- pedagoga loma kustību rotaļā.

Svarīgi, lai pedagogs nav tikai kustību rotaļas organizētājs un vadītājs, bet arī aktīvs dalībnieks (Konstantinova 2011).

I. Konstantinova (2011) uzskata, ka vislabāk kustību rotaļas izspēlēt vairāku bērnu grupās, pedagoga vadībā, kustību rotaļu pamatā, liekot intensīvu darbību. Kustību rotaļas ikdienā ieteicams izvēlēties pēc, to satura. Pēc satura kustību rotaļas iedalās:

- tautas rotaļas;
- sporta spēles;

- rotaļspēles;
- spēles;
- sižeta rotaļas u. c.

Bērnus kustību rotaļās piesaista skaitāmpanta runāšana, skaitāmpanta runāšana bagātina arī bērna valodu (Konstantinova 2011).

Kustību rotaļas ir iemīļots bērnu darbošanās veids, kuras var realizēt dažādas dienas daļās un aktivitātēs (Augstkalne 2015). Pirmsskolas pedagogs mērķtiecīgi var plānot un realizēt kustību rotaļas šādās mācību aktivitātēs:

- rīta cēlienā;
- rīta aplī;
- rotaļnodarbībā;
- pastaigā;
- pēcpusdienas cēlienā.

PII kustību rotaļas ieteicams organizēt visas dienas garumā, mainot bērna darbības veidu un vietu, lai bērni varētu izkustēties, lai nodrošinātu bērniem pozitīvu gaisotni. Ja, bērni izrāda nogurumu, pedagogam ieteicams atvieglot rotaļas noteikumus⁶.

Jebkuras radošās aktivitātes var izpausties fiziskajās aktivitātēs. Pedagogam PII ir jābūt pietiekamām zināšanām un prasmēm. Pedagogam jābūt bērna atbalstītājam, iedrošinātājam un aktīvi ar bērniem līdzdarbojoties fiziskās aktivitātēs, jāsekmē pozitīva sadarbība (Bula-Biteniece 2011).

Darba autore izpētot pirmsskolas mācību programmu Skola2030 secina, ka pedagogs ir tas, kas virza bērnus darbībai. Lai pedagogs varētu organizēt darbu, viņam jāizvirza plānotie bērnam skaidri saprotami sasniedzamie rezultāti⁷. Pedagoga loma laika gaitā ir mainījusies. Galvenokārt ir mainījušies apstākļi, kuros bērns tiek audzināts (Maslo 2003).

Pirmsskolas pedagogs, kā kustību rotaļas plānotājs un virzītājs veic šādas darbības:

- rada situāciju, kurā bērnam rodas vajadzība apgūt sadarbības prasmi;
- pārrunā sasniedzamo rezultātu;
- piedāvā gūt daudzveidīgu mācīšanās pieredzi un pārrunā;
- pārrunā vērtēšanas kritērijus;

⁶ http://www.dagda.lv/uploads/media/Metodiskie_ieteikumi_pirmsskolas_apmacibu_programmas_istenosanai.pdf (skatīts 13.09.2022)

⁷ <https://mape.skola2030.lv/resources/10> (skatīts 15. 09. 2022)

- virza bērna mācīšanos un atbalsta;
- novērtē bērna sniegumu (Skola2030) .

Katram bērnam grupā ir savs individuālais temps, kurā bērns apgūst sasniedzamo rezultātu. Kāds bērns sasniedzamo rezultātu sasniedz ātri un precīzi, citam bērnam var būt nepieciešams ilgāks laiks, lai sasniegtu sasniedzamo rezultātu. Lai rastos bērnam pietiekama izpratne par mācību saturu un sadarbības prasmes būtu noturīgas, svarīgi, pedagogam plānot darbību sasniedzamā rezultāta virzienā. Lai sasniegtu sasniedzamo rezultātu, kustību rotaļā bērnam PII:

- jāatbild uz pedagoga ierosinājumu, jāuztver jaunā informācija;
- jāuztver kustību rotaļas saturs;
- jānovērtē savs sasniegtais rezultāts.

Lai katrs bērns iedziļinātos mācību procesā un sekmētu sadarbības prasmes, uzsvars jāliek uz bērna darbības plānošanu un pedagoga mācīšanās atbalstu (Skola2030).

Pedagogam iesaistot bērnu sadarbības procesā, jāņem vērā gan viņa psiholoģiskā gatavība tam, gan fiziskā attīstība un, protams, arī bērna veselības stāvoklis (Černova 2003).

“Sabiedrības nākotne ir atkarīga no tā, kā tiek audzināti bērni. Ikviens bērns piedzimst ar bezgala plašām attīstības iespējām un potenciālu. Pilnvērtīgai personības attīstībai un izaugsmei nepieciešams ne tikai daudzpusīgs, radošs un harmonisks pedagoģiskais process, kurš neierobežo bērna izpausmes iespējas, bet arī kompetenti un motivēti pedagogi, pozitīvi stimulējoša un atbalstoša pedagoģiskā darbība. Lai bērnam netraucēti ļautu un palīdzētu attīstīt individualitāti, ir nepieciešama atbilstoša audzināšanas vide, vecāku beznosacījumu mīlestība, viņu atbildība un aktīva līdzdalība pirmsskolas izglītības iestādes darbībā, kā arī mērķtiecīgi plānota un vadīta pirmsskolas skolotāju koleģiāla sadarbība” (Samuseviča, Vikmane 2018 196).

No nodaļā apkopotā darba autore secina, ka kustību rotaļas organizēšana un vadīšanā pedagogs ir virzītājs, konsultants. Kustību rotaļās PII pedagogs var realizēt dažādās dienas daļās, visas dienas garumā, pēc nepieciešamības. Svarīgi, organizējot kustību rotaļu PII pedagogam ņemt vērā bērna intereses. Organizējot kustību rotaļu 5-6 gadus veciem bērniem PII, pedagogam jāizvirza bērnam skaidri saprotami sasniedzamie rezultāti. Organizējot kustību rotaļu, pedagogam jāņem vērā katra bērna individuālās spējas, neizvirzīt bērnam pārāk augstas prasības- pārāk daudz sasniedzamo rezultātu vienā rotaļā. Pedagogam, organizējot un vadot kustību rotaļu, nepārtraukti vēro bērna sasniegumus un novērtē tos, sniedzot atbilstošu atgriezenisko saiti procesa laikā un pēc tā.

3. Empīriskais pētījums 5-6 gadus vecu bērnu sadarbības prasmju sekmēšanā

3.1. 5-6 gadus vecu bērnu sadarbības prasmju izpēte

Praktiskā pētījuma mērķis: izpētīt 5-6 gadus vecu bērnu sadarbības prasmju sekmēšanu kustību rotaļās PII.

Praktiskā pētījuma uzdevumi:

- 1) veikt izmēģinājuma darbību 5-6 gadus vecu bērnu sadarbības prasmju sekmēšanā;
- 2) apkopot un analizēt iegūtos rezultātus.

Praktiskā pētījuma izmantotās metodes:

- pedagoģiskais novērojums;
- izmēģinājuma darbība;
- iegūto datu apkopojums un analīze.

Praktiskais pētījums tika veikts “X” pirmsskolas izglītības iestādē “Y” grupā, kuru apmeklē bērni vecumā 5-6 gadi. Praktiskais pētījums tika veikts no 2022. gada 3. oktobra līdz 2022. gada 2. decembrim. Darba autores pētījumā piedalījās 13 bērni vecumā no 5-6 gadi, 5 meitenes un 8 zēni. Grupas bērnu vārdi tiek mainīti.

Praktiskā pētījuma sākumā tika veikta bērnu novērošana un sadarbības prasmju vērtēšana pēc pētījumā izstrādātiem kritērijiem: (sk. tabulu Nr.1)

- vērīgi klausās, izsakās skaidri un klausītājam saprotami;
- spēj vienoties;
- iesaistās grupas darbībās un organizē citus;
- draudzīgi izturas pret grupas biedriem;
- spēj palūgt palīdzību citam grupas biedram;
- atceras un ievēro noteikumus.

Darba autore pamatojoties uz Skola2030, noteica četrus līmeņus, pēc kuriem tiek izvērtēta bērnu sadarbības prasme (S - sācis apgūt, T - apgūt, A - apguvis, AP - apguvis padziļināti). Sadarbības prasmju analīze tiek vērtēta ballēs. Par katru izvirzīto kritēriju var saņemt no 1 līdz 4 ballēm. 1 balli – bērns saņem, ja konkrētais kritērijs ir sākts apgūt, 2 balles – bērns saņem, ja konkrēto kritēriju turpina apgūt, 3 balles – bērns saņem, ja konkrēto kritēriju ir apguvis, 4 balles – bērns saņem, ja konkrēto kritēriju ir apguvis padziļināti.

darbībās un organizē citus, praktiskajā pētījumā īpaši jāstiprina. Bērniem ir nepietiekama motivācija, lai piedalītos kopīgās grupas darbībās, labprāt darbojas savās pašvadītās rotaļās. Grupas bērniem nav labas organizēšanās spējas, vairums bērni nespēj organizēt savas rotaļas. Sadarbības prasme kritērijs - vērtīgi klausās, izsakās skaidri un klausītājam saprotami arī ieguvīs zemu punktu skaitu. Grupā ir vairāki bērni ar valodas traucējumiem, tāpēc bērniem sagādā grūtības veidot komunikāciju ar citiem bērniem.

Balstoties uz novērojuma datiem, darba autore izveidoja katra bērna īsu raksturojumu, kas ļautu darba autorei atlasīt atbilstošas kustību rotaļas, kurās varētu novērot, kā kustību rotaļā sekmējamās sadarbības prasmes.

Artis nāk no krievvalodīgas ģimenes, bet ģimenē runā arī latviešu valodā, tāpēc zēnam nesagādā grūtības saprasties ar citiem bērniem. Artis ir aktīvs zēns, labprāt darbojas vienatnē, vai pāros. Zēns spēj pavadīt ilgu laiku pie vienas un tās pašas rotaļas, ja tā zēnu tiešām interesē.

Rolands ir draudzīgs, laipns zēns, labprāt sazinās ar citiem grupas bērniem, labprāt iesaistās pedagoga organizētās aktivitātēs.

Andris vienmēr tiecās būt līderis. Gandrīz vienmēr uz visu atbild nolieguma formā. Zēnam ir valodas attīstības traucējumi, dažkārt grūti izprast viņa teikto. Bieži pārkāpj grupas noteikumus ar savu uzvedību rosina citus grupas bērnus rīkoties līdzīgi. Zēnam sagādā grūtības saziņa un sadarbība ar citiem grupas bērniem.

Melānija savam vecumam ir ļoti attīstīta meitene. Melānija ir ļoti atvērta pret citiem grupas bērniem, vienmēr spēj atrast sev interesējošu darbību. Meitene spēj organizēt pati savas rotaļas un labprāt tajās iesaista arī citas grupas meitenes.

Arta ir ļoti aktīva, strauja un valdonīga meitene, patīk kontrolēt citu bērnu darbības. Rotaļās mēdz bērnus aizvainot. Meitene labprāt darbojas savās organizētās darbībās.

Kasparam ir valodas attīstības traucējumi, viņa teikto ir ļoti grūti saprast. Zēns ir ļoti saimniecisks un izpalīdzīgs, ja to vēlē darīt pats, vai lūdz skolotājs. Kaspars reti iesaistās grupas, vai citu bērnu organizētās darbībās. Zēns bieži pārkāpj grupas noteikumus. Kaspars nespēj ilglaicīgi izveidot draudzīgas attiecības ar citiem grupas bērniem, labprāt darbojas vienatnē, savās pašvadītās rotaļās.

Gīta ir draudzīga, klusa, mīļa meitene. Gīta vienmēr ir atvērta pret saviem grupas bērniem, labprāt iesaistās citu organizētās aktivitātēs, bet savās organizētās rotaļās citus grupas bērnus ne vienmēr vēlē pieņemt.

Emīlija savam vecumam ir ļoti attīstīta meitene, bet PII apmeklē ļoti neregulāri, meitene ļoti bieži slimo. Emīlija ir pašpārlicināta meitene, bet grūti atrast sev interesējošu aktivitāti. Biežās slimošanas dēļ, grūti, izveidot noturīgas attiecības ar citiem grupas bērniem, savas pašpārlicības dēļ, grūtības sagādā arī sarunāšanās ar citiem bērniem.

Keita nāk no bilingvālās ģimenes. Meitenei ir valodas attīstības traucējumi. Meitene ir ļoti dzīvespriecīga un radoša. Meitene bieži slimo un neapmeklē PII, tāpēc meitenei grūti veidot noturīgas attiecības ar citiem grupas bērniem. Meitene bieži pārkāpj grupas un rotaļu noteikumus.

Rinalds nāk no krievu valodā runājošas ģimenes. PII apmeklē pirmo gadu, Rinalds tikpat kā nerunā un nesaprot latviešu valodu. Rinalds ir ļoti kluss un noslēgts zēns, mijiedarbībā ar citiem grupas bērniem ievēro distanci, bieži neievēro grupas noteikumus.

Daniels ir sevī noslēgts un ļoti jutīgs zēns. Ikdienas rotaļās izvēlās vienu un to pašu partneri, ar pamudinājumu iesaistās arī kopīgās grupas aktivitātēs.

Pēteris ir gudrs, attīstīts zēns. Pēteris nāk no krievu valodā runājošas ģimenes, bet PII iestādi apmeklē jau trešo gadu, tāpēc komunikācija ar citiem bērniem ir iespējama, bet ir novērojami sarežģījumi, jo ne vienmēr zēns spēj izteikties klausītājam saprotami. Vārdu krājums latviešu valodā ir salīdzinoši mazs. Kopīgās grupas aktivitātēs iesaistās reti, bieži izdomā pats savas rotaļas, bet ne vienmēr citi grupas bērni, vēlējas tajās iesaistīties.

Kārlis ir draudzīgs, smaidīgs un izpalīdzīgs zēns, labprāt piedalās citu organizētās aktivitātes, bet savas rotaļas organizēt nespēj. Kārlis bieži maina aktivitātes, ļoti ātri nogurst.

Izvērtējot bērnu sadarbības prasmju kritērijus pētījumā sākumā, darba autore secina, ka sadarbības prasmju līmenis katram bērnam ir atšķirīgs. Pēc darba autores domām, īpaša uzmanība ir jāpievērš tiem bērniem, kuri ikdienā ir sevī noslēgti un neaktīvi, kā arī tiem bērniem, kuri ir pārāk aktīvi izvēloties kustību rotaļas, kas šiem bērniem būtu saistošas un sekmētu sadarbības prasmes. Grupai kopumā ir jāstiprina visi sadarbības prasmju kritēriji, bet īpaši jāstiprina vērīgi klausīties, izteikties skaidri un klausītājam saprotami, spēt vienoties, iesaistīties grupas darbībā un organizēt citus, spēt palūgt palīdzību citiem grupas biedriem.

3.2. Kustību rotaļu kopas izveide un aprobācija

Lai darba autore spētu izpētīt, kā kustību rotaļā sekmējamas 5-6 gadus vecu bērnu sadarbības prasmes PII, veic praktisko izmēģinājuma darbību. Kustību rotaļas tiek organizētas katru dienu (vismaz divas rotaļas dienā), pilnu 7 nedēļu garumā dažādās dienas daļās un aktivitātēs, ņemot vērā bērnu velmes un vajadzības.

Balstoties uz novērojuma datiem, pētījuma sākumā darba autore atlasa bērna vajadzībām un interesēm atbilstošas kustību rotaļas, kas atbilst šādiem kritērijiem (rotaļas sk. pielikumā Nr.1):

- ir saistošas bērniem;
- kuras paredz saskaņot darbības ar citiem;
- kuras paredz uzmanīgi klausīties;
- kurās tiek izmantoti palīglīdzekļi (bērnu uzmanības piesaistīšanai);
- kuras var organizēt lielās un nelielās grupās;
- kuras paredz izteikties;
- kuras paredz lūgt palīdzību citiem grupas bērniem.

Darba autorei radās grūtības piemeklēt rotaļas, kurām atbilstu visi šie kritēriji, tāpēc darba autore atlasīja kustību rotaļas, kuras atbilst vismaz 3 no šiem augstāk minētajiem kritērijiem.

Tabula Nr.3. Kustību rotaļu kopas izveide un aprobācija

Sasniedzamais rezultāts	Pedagoga darbība, lai sasniegtu rezultātu	Atgriezeniskā saite	Kustību rotaļas nosaukums (rotaļas apraksts sk. pielikumā Nr.1)
Vērīgi klausās, izsakās skaidri un klausītājam saprotami.	Pievērš bērna uzmanību, spēles vadītāja nosauktajiem numuriem. Aicina bērniem ievērot klusumu, lai varētu sadzirdēt spēles vadītāja teikto.	Uzlavē bērnu par pareizi veiktu uzdevumu. Ja uzdevums ir paveikts neprecīzi, tiek pārrunāti rotaļas noteikumi. Skolotāja uzdod jautājumus. Vai Jums vadītāja teiktais, bija pietiekami saprotami? Ko mēs nākamreiz varētu darīt citādāk? Kas Jums izdevās vislabāk, kas šoreiz	Numuri mainās vietām.

		neizdevās pietiekami labi?	
Spēj vienoties.	Rosina vienoties par kopīgām darbībām, kopīgu izpildījumu. Nesteidzina, ļauj vienoties bērniem pieņemamā tempā. Ieklausās, apstiprina bērna idejas. Ja bērniem nepieciešams atbalsts, palīdz vienoties par kopīgām darbībām un izpildījumu.	Skolotāja uzdod jautājumus. Kā Jūs izdevās vienoties par kopīgām darbībām? Kas Jums izdevās vislabāk? Ko nakāmreiz varētu darīt citādāk? Uzslavē bērnu apzināto rīcību.	Dārgumu meklētāji.
Iesaistās grupas darbībās un organizē citus.	Nodrošina atbilstošu vidi, sagādā bumbu. Rosina bērnus izteikties un vienoties par kopīgu rotaļas norisi. Aicina bērnus vienoties par kopīgiem rotaļas noteikumiem. Nepieciešamības gadījumā piedāvā savu rotaļas norisi. Ar savu piemēru rosina bērniem iesaistīties rotaļā. Iedrošina bērnu darbībai, esot klāt, palīdzot izpildīt kustību, mainoties vietām.	Rosina bērnus pašiem organizēt rotaļu. Uzslavē bērna apzinātu rīcību.	Mednieks un pīles.
Iesaistās grupas darbībās un organizē citus.	Nodrošina un iekārto vidi, kurā bērni var brīvi kustēties un veikt kopīgās darbības, visai grupai kopā apakšgrupās, pāros. Rosina bērnus izteikties un vienoties par kopīgu rotaļas norisi. Aicina bērnus vienoties par kopīgiem rotaļas noteikumiem. Nesteidzina bērnu, ļauj bērniem vienoties viņiem pieņemamā tempā. Nepieciešamības gadījumā piedāvā savu rotaļas norisi. Ar savu piemēru, rosina bērniem iesaistīties rotaļā.	Rosina bērnus pašiem organizēt rotaļu. Uzslavē bērna apzinātu rīcību.	Dārgumu meklētāji.

	Iedrošina bērnu darbībai, esot klāt, palīdzot izpildīt kustību, mainoties vietām.		
Spēj palūgt palīdzību citam grupas biedram.	Iepazīstina bērnus ar rotaļas noteikumiem. Rosina bērnus lūgt palīdzību savas grupas bērniem.	Skolotāja uzdod jautājumus. Vai Jūs izmantojāt iespēju palūgt palīdzību? Kuriem bērniem Jūs lūdzāt palīdzību?	Dārgumu meklētāji.
Vērīgi klausās, izsakās skaidri un klausītājam saprotami.	Pievērš bērna uzmanību, spēles vadītāja teiktajam. Aicina bērnus, ievērot klusumu, lai varētu sadzirdēt spēles vadītāja teikto: "Hop" un saklausīt cik spēles vadītājam zaķi maisā.	Uzslavē bērnu par pareizi veiktu uzdevumu. Ja uzdevums ir paveikts neprecīzi, tiek pārrunāti rotaļas noteikumi. Skolotāja uzdod jautājumus. Vai Jums vadītāja teiktais, bija pietiekami saprotams? Ko mēs varētu darīt citādāk?	Zaķis maisā.
Iesaistās grupas darbībās un organizē citus.	Nodrošina vidi, kurā bērni var brīvi kustēties un veikt kopīgās darbības visai grupai kopā un apakšgrupās. Rosina bērnus izteikties un vienoties par kopīgu rotaļas norisi. Aicina bērnus vienoties par kopīgiem rotaļas noteikumiem. Nepieciešamības gadījumā piedāvā savu kustību rotaļas norisi. Ar savu piemēru rosina bērniem iesaistīties rotaļā. Iedrošina bērnu darbībai, esot klāt, palīdzot izpildīt kustību, mainoties vietām.	Rosina bērnus pašiem organizēt rotaļu. Uzslavē bērna apzinātu rīcību.	Numuri mainās vietām.
Iesaistās grupas darbībās un organizē citus.	Nodrošina vidi, kurā bērni var brīvi kustēties un veikt kopīgās darbības visai grupai kopā un apakšgrupās. Rosina bērnus izteikties un vienoties par kopīgu rotaļas norisi. Aicina vienoties par kopīgiem rotaļas noteikumiem.	Rosina bērniem iesaistīties vides iekārošanā. Rosina bērnus pašus organizēt rotaļu pēc savas iniciatīvas. Uzslavē bērnu apzinātu rīcību.	Zaķis maisā.

	Nepieciešamības gadījumā piedāvā savu kustību rotaļas norisi. Ar savu piemēru rosina bērniem iesaistīties rotaļā. Iedrošina bērnu darbībai, esot klāt, palīdzot izpildīt kustību, mainoties vietām.		
Spēj vienoties.	Rosina bērnus vienoties par kopīgām darbībām, kurš būs kustību rotaļas vadītājs, kuri būs zaķi.	Skolotāja uzdod jautājumus. Kā Jūs vienojāties, kurš būs rotaļās vadītājs. Kā Jūs rotaļas vadītāju nākamreiz varētu izvēlēties citādāk? Kā jums tas izdevās? Uzslavē bērnu apzināto rīcību.	Zaķis maisā.

Tālāk darba autore uzskata par liederīgu analizēt augstāk minēto kustību rotaļu organizāciju.

Kustību rotaļa **“Dārgumu meklētāji”**.

Rotaļā sasniedzamie rezultāti:

1. iesaistās grupas darbībās un organizē citus;
2. spēt vienoties;
3. spēj palūgt palīdzību citam grupas biedram.

Bērniem tiek piedāvāta rotaļa, ņemot vērā bērnu vajadzības, spējas, izzinot bērna intereses, saistot to ar mēneša tēmu. Skolotāja rosina bērniem sadalīties divās apakšgrupās. Bērni piedāvā sadalīties apakšgrupās skaitot uz pirmo, otro. Andris un Rinalds atsakās piedalīties rotaļā, komandas sastāva dēļ. Skolotāja rosina bērnus izdomāt, kā mēs grupas varētu izveidot citādāk? Bērni izsaka savu variantu - sadalīties pašiem. Rotaļa tika izspēlēta vairākās grupu sadalījuma variācijās, bet vislabākā sadarbība tiek novērota tur, kur bērni paši sadalījās pa divi, vai trīs. Pirmajā rotaļas izspēlēšanas reizē bērnus piesaista noslēpumainais maisiņš, kurā atrodamas dārguma kartītes.

Rotaļas laikā bērniem radās domstarpības, bērni nespēja sava starpā vienoties par katra pienākumiem, lai rotaļa būtu veiksmīga. Rotaļas laikā bērniem sagādāja grūtības lūgt palīdzību citam grupas bērnam, tā vietā palīdzība tiek lūgta skolotājam. Bērniem veiksmīgi izdevās analizēt savas veiksmes un neveiksmes rotaļas laikā.

Dotie novērojumi liecina, ka ļoti svarīgi organizējot rotaļu, ņemt vērā bērnu intereses un vajadzības. Svarīgi, lai bērni ne tikai piedalās rotaļā, bet arī paši to organizē un izsaka savus ierosinājumus. Skolotājam plānojot kustību rotaļu jāpiedomā par pārsteiguma momentu, tas piesaista bērna uzmanību un raisa interesi.

Kustību rotaļa “**Numuri mainās vietām**”.

Rotaļā sasniedzamie rezultāti:

1. Vērīgi klausās, izsakās skaidri un klausītājam saprotami;
2. Iesaistās grupas darbībās un organizē citus.

Šajā rotaļā bērnus piesaistīja riņķa un ciparu uzzīmēšana grupas vidē. Bērni izrādīja lielu interesi par grupas vides iekārtošanu, atbilstoši spēlēs vajadzībām. Pēteris ierosināja nākamreiz rotaļu organizēt arī sporta zālē. Bērni labprāt iesaistījās kustību rotaļā. Rinalds izrādīja interesi par rotaļu, kas reti iesaistās kopīgās grupas darbībās. Bērnos radīja prieku, ka skolotāji arī piedalās rotaļā, kā aktīvi dalībnieki. Rotaļā veiksmīgi tiek izvēlēts pirmais rotaļas vadītājs, ar Melānijas piedāvāto skaitāmpantu. Grupas bērniem veiksmīgi izdevās nosaukt ciparus pietiekami skaidri un citiem bērniem saprotami. Rotaļas gaitā tiek novērots, ka Andris sauc tikai, Kārļa un Arta ciparus, jo tie ir viņa draugi, līdzīgi dara arī Gita, saucot Melānijas un Arta ciparus. Kaspara, Rinalda, Daniela cipari netiek ilgstoši nosaukti, zēni sāk dusmoties un vēlējas pārtraukt rotaļu.

Rotaļas vērojumi atklāj, cik svarīgi bērniem ir vides piemeklēšana un iekārošana, tikpat svarīga ir skolotāju aktīvā dalība rotaļā. Rotaļā atklājās, ka bērni nav atvēri visiem grupas bērniem, tikai saviem draugiem. Svarīgi, lai rotaļā aktīvi tiktu iesaistīti visi bērni, citādāk bērniem, kļūst garlaicīgi.

Kustību rotaļa “**Zaķis maisā**”.

Sasniedzamie rezultāti:

1. Vērīgi klausās, izsakās skaidri un klausītājam saprotami;
2. Iesaistās grupas darbībās un organizē citus;
3. Spēj vienoties.

Bērniem šī rotaļa ļoti patika, jo skolotāja rotaļu rosināja organizēt sporta zālē un PII pagalmā, tomēr Rinalds atsakās piedalīties šajā rotaļā. Ikdienā var novērot, ka Rinalds nav aktīvs darbībās, kuras ir ļoti aktīvas un intensīvas. Šajā rotaļā bērniem sagādāja grūtības vienoties, kurš būs pirmais vadītājs, vēlējas visi. Skolotāja piedāvā vairākus variantus, taču bērni izvēlas lozēšanu. Kopumā bērniem izdevās pietiekami skaļi izteikties, tādēļ arī pārējie bērni labi varēja sadzirdēt vārdu “Hop” un attiecīgi reaģēt. Tomēr Danielu šajā rotaļā skolotāja rosināja runāt skaļāk, lai visi

bērni var viņu sadzirdēt. Bērniem arī nesagādāja grūtības saskaitīt, cik zaķu noķēruši maisā. Ikdienā tiek novērots, ka matemātika nesagādā grupas bērniem grūtības. Šajā rotaļā Andrim, Melānijai, Emīlijai varēja novērot, ka patika citus organizēt un atgādināt, kas bija jādara, ja aukla bērnu aizķer.

Šādi novērojumi liek secināt, ka bērniem jāpiedāvā tāda rotaļu vide, kura ikdienā nav pieejama, tas rosina bērnu darboties. Šajā rotaļā novērojamas lielas grūtības vienoties, tātad tas nozīmē, ka bērniem nav pietiekami attīstīta šī sadarbības prasme.

Kustību rotaļa “**Mednieks un pīles**”.

Sasniedzamais rezultāts:

1. Iesaistās grupas darbībās un organizē citus.

Šo rotaļu pēc bērna vēlmēm izspēlējām vairākās variācijās, kā bērni šo rotaļu bija spēlējuši līdz šim un kā šo rotaļu piedāvā organizēt skolotāja. Bērnu interesi par rotaļu radīja skolotājas aktīva darbība kā dalībniekam. Vairums bērnu šī rotaļa ļoti patika, bet bieži vien bērni izrādīja lielu nogurumu rotaļas vidū un pārtrauca aktīvu dalību apsēžoties malā. Šo rotaļu vislabāk izdevās organizēt Melānijai, arī ikdienā var novērot Melānijas labās organizēšanas spējas.

3.3. Iegūto rezultātu apkopojums un analīze

Tabula Nr. 4 Sadarbības prasmju novērtējums pētījuma beigās

<i>Kritēriji</i> <i>Bērna vārds</i>	Vērtīgi klausās, izsakās skaidri un klausītājam saprotami	Spēj vienoties	Iesaistās grupas darbībās un organizē citus.	Draudzīgi izturas pret grupas biedriem	Spēj palūgt palīdzību citam grupas biedram	Atceras un ievēro noteikumus
<i>Artis</i>	2	2	2	2	2	2
<i>Rolands</i>	3	3	2	3	3	3
<i>Andris</i>	2	2	2	2	2	3
<i>Melānija</i>	3	3	3	3	3	4
<i>Arta</i>	2	2	2	2	2	2
<i>Kaspars</i>	2	2	1	2	2	2
<i>Gīta</i>	2	3	2	3	3	3

<i>Emīlija</i>	2	2	2	3	2	3
<i>Keita</i>	2	2	2	2	2	2
<i>Rinalds</i>	1	1	2	2	1	2
<i>Daniels</i>	2	2	2	3	2	3
<i>Pēteris</i>	2	2	2	2	2	2
<i>Kārlis</i>	2	2	2	3	2	3
<i>Kopā</i>	27	28	26	32	28	34

1-S (sācis apgūt), 2-T (turpina apgūt), 3-A (apguvis), 4-AP (apguvis padziļināti)

Atkāroti novērojot bērnu sadarbības prasmju izaugsmi, darba autore secina, ka katrā no kritērijiem ir novērojama neliela izaugsme. Vislielākā izaugsme ir vērojama kritērijā - spēj vienoties, kurš pētījuma sākumā ieguva vismazāko punktu skaitu.

Grupas bērni atsevišķās situācijās labāk spēj paši savā starpā vienoties, neiesaistot skolotāju. Novērojams, ka bērni mācību centros darbojās ne tikai divatā, bet jau lielākās grupās. Izaugsme ir vērojama arī kritērijā - atceras un ievēro noteikumus. Grupas bērni biežāk ievēro rotaļnodarbības un grupas noteikumus. Pārējos kritērijos atsevišķiem grupas bērniem tiek novērota neliela izaugsme.

Darba autore sniedz detalizētu katra bērna sadarbības prasmju analīzi pētījuma beigās. Arta sadarbības prasmju izaugsme, pētījuma laikā nav novērojama. Zēns labprāt darbojas vienatnē, pāros ar skolotājas pamudinājumu darbojās arī kopējās grupas aktivitātēs. Zēns ne vienmēr spēj sadarboties ar citiem grupas bērniem, ne vienmēr izturas pieklājīgi. Zēnam bieži nepieciešams skolotājas apstiprinājums, pamudinājums. Grūtības vēl joprojām sagādā lūgt palīdzību citiem grupas bērniem, labprāt lūdz palīdzību skolotājai. Bieži gadās pārkāpt grupas, rotaļu noteikumus, pārāk lielās aktivitātes dēļ.

Rolandam sadarbības prasmes atsevišķos kritērijos ir pilnveidojušās. Zēns ir kļuvis drošāks, uzrunājot citus grupas bērnus spēj uzklaut citu bērnu viedokli un vienoties par kopīgām darbībām. Rolands labprāt darbojas pāros, nelielās grupās, ka arī iesaistās kopīgās grupas aktivitātēs, tomēr pats rotaļas organizēt nespēj. Nepieciešamības gadījumā kopīgās aktivitātēs zēns spēj palūgt palīdzību un spēj vienoties. Rolands vienmēr ievēro grupas un aktivitāšu noteikumus.

Andris vēl joprojām vienmēr un visur vēlas būt līderis. Labprāt darbojas pāros, mazās grupās, izvēloties vienus un tos pašus rotaļu biedrus. Sadarbojas tikai ar saviem draugiem, pret pārējiem visbiežāk izturas nepieklājīgi. Zēns nevēlās lūgt citu bērnu palīdzību, vēlās ar visu tikt

galā pats, kad nesanāk, raud. Dažkārt ar lielu skolotājas pamudinājumu, tomēr spēj lūgt palīdzību saviem draugiem Kārlim un Artim. Vērojama neliela izaugsme grupas un rotaļnodarbību noteikumu ievērošanā, Andris biežāk ievēro kopīgos noteikumus.

Melānijai ir vērojama izaugsme vairākos sadarbības prasmju kritērijos. Meitene spēj ieklausīties citos bērnos, lai iegūtu informāciju un uzzinātu citu viedokli. Melānija spēj vienoties par kopīgām darbībām, sadarbojas ar citiem grupas bērniem mazās, gan lielās grupās, spēj veidot noturīgas attiecības. Melānija spēj palūgt palīdzību un labprāt to pieņemt, kaut gan palīdzība viņai nepieciešama ļoti reti. Viņa vienmēr ievēro visus rotaļas noteikumus un palīdz atcerēties tos arī citiem bērniem, kuriem tas ir nepieciešams.

Artai pētījuma beigās netiek novērota sadarbības prasmju izaugsme. Artai sagādā grūtības darboties mazās, gan lielās grupās, labprāt darbojas vienatnē. Meitene ne vienmēr spēj vienoties par kopīgu uzdevumu izpildīšanu, tikai ar skolotājas pamudinājumu spēj palūgt palīdzību citiem grupas bērniem. Arta ne vienmēr rotaļās izturas draudzīgi pret citiem grupas bērniem. Meitene bieži neievēro visus rotaļas noteikumus.

Kasparam pētījuma beigās ir novērojama izaugsme divos no kritērijiem. Zēns pētījuma sākumā neizradīja vispār interesi darboties kopā ar bērniem pāri vai nelielās grupās, bet pētījuma beigās var novērot, ka Kasparš jau dažkārt vēlējas darboties ar bērniem pāri un nelielās grupās, ja viņam tas, konkrētā brīdī bija saistoši. Kasparam sagādā grūtības izteikties un bieži vien bērni nesaprot viņa teikto, tāpēc grūtības sagādā, ja sadarbība notiek sarunājoties. Kasparš kopīgo aktivitāšu rotaļu laikā ne vienmēr izturas draudzīgi, grūstās, dažkārt pat sit, ātri zaudē interesi.

Gītai ir vērojama izaugsme vienā no kritērijiem, spēj palūgt palīdzību citam grupas biedram. Pētījuma beigās viņa prot palūgt palīdzību, bet ne vienmēr to dara. Gīta labprāt darbojas pāros, ar skolotājas pamudinājumu darbojas arī lielākās grupās vienojoties par kopīgām darbībām. Grūtības meitenei sagādā uz klausīt citus bērnus lielākās grupās. Labprāt organizē rotaļas nelielā grupā, vai pāros ar saviem patstāvīgajiem draugiem. Darbojoties kopā ar citiem bērniem vienmēr izturas draudzīgi. Gīta vienmēr atceras noteikumus un tos ievēro.

Emīlijai pētījuma beigās sadarbības prasmju izaugsme nav novērojama. Meitene labprāt darbojas pāros, vai nelielās grupās, spēj ieklausīties citu teiktajā, spēj izteikt arī savu viedokli, bet ne vienmēr to dara. Emīlija ar skolotājas pamudinājumu labprāt darbojas arī lielākās grupās un pret citiem grupas bērniem izturas draudzīgi. Nepieciešamības gadījumā spēj palūgt palīdzību citiem grupas bērniem. Emīlija vienmēr atceras rotaļu noteikumus un vienmēr, tos ievēro.

Keitai pētījuma beigās sadarbības prasmju izaugsme nav novērojama. Meitene labprāt rotaļājās un darbojas vienatnē, pāri vai nelielās grupās, meitene ne vienmēr spēj uzklaut citu bērnu teikto, kā arī bērniem sagādā grūtības uzklaut viņu, jo meitenes viedoklis nav pietiekami skaidrs. Keita ar skolotājas pamudinājumu spēj palūgt citam bērnam palīdzību. Rotaļājoties un spēlējoties Keita ne vienmēr izturas draudzīgi pret visiem grupas bērniem, ne vienmēr ievēro visus rotaļas noteikumus.

Rinaldam pētījuma beigās ir vērojama izaugsme trijos kritērijos. Rinalds labprāt sadarbojās ar Pēteri, dažkārt darbojās kopējās grupas aktivitātes, ja viņam, tās ir saistošas. Zēns spēj draudzīgāk izturēties pret saviem rotaļu biedriem Pēteri un Arti, lai gan novērojamas biežas domstarpības viņu starpā. Zēns nespēj organizēt citus grupas bērnus valodas barjeras dēļ. Zēns nelūdz citu bērnu palīdzību lai tiktu galā ar uzdevumu, vienmēr cenšas tikt galā pats. Rinalds biežāk sācis ievērot grupas un rotaļu noteikumus.

Danielam pētījuma beigās ir novērojama izaugsme kritērijos - izturas draudzīgi pret citiem grupas biedriem, atceras un ievēro noteikumus. Daniels biežāk ievēro kopējos grupas noteikumus. Zēnam novērojama draudzīgāka un atvērtāka attieksme pret vairums grupu bērnu. Zēns ar skolotājas pamudinājumu spēj sadarboties pāri, vai nelielā grupā, lai paveiktu kopīgu uzdevumu. Ar pieaugušā pamudinājumu lūdz palīdzību citiem grupas bērniem.

Pēterim novērojama izaugsme divos no kritērijiem. Pēteris biežāk iesaistās kopējās grupas aktivitātēs, ja viņam tās ir saistošas, bet labprāt darbojas vienatnē, vai nelielās grupās, izvēloties vienu un to pašu rotaļu biedru Rinaldu. Sadarbojoties ar citiem bērniem un veicot kādu uzdevumu kopā ne vienmēr ir draudzīgs, tikai ar skolotājas pamudinājumu spēj palūgt palīdzību citiem grupas bērniem, bet ne vienmēr to dara. Bērns ne vienmēr izprot uzdevuma noteikumus, tādēļ ne vienmēr tie tiek ievēroti.

Kārlim pētījuma beigās netiek novērota sadarbības prasmju izaugsme. Kārlis labprāt darbojas pāros un nelielās grupās, spēj uzklaut citu viedokli un izsaka savu. Zēns nespēj noorganizēt savas rotaļas, bet labprāt iesaistās citu organizētās aktivitātēs. Ar skolotājas pamudinājumu, spēj lūgt palīdzību citiem grupas bērniem. Kārlis vienmēr ievēro visus rotaļas un grupas noteikumus.

Secinājumi

Pamatojoties uz pētījuma empīriskās daļās rezultātiem, darba autore secina, ka:

1. Sadarbības prasmes kustību rotaļā tiek sekmētas, ja bērniem tiek piedāvātas kustību rotaļas, kas atbilst bērna vecumam un fiziskai sagatavotībai.
2. Kustību rotaļas organizēšanā un vadīšanā pedagogs PII ir rosinātājs, virzītājs, kas atbalsta un virza bērna intereses un vajadzības, neatstājot rotaļu pašplūsmā.
3. Lai veiksmīgi tiktu sekmētas sadarbības prasmes kustību rotaļā, pedagogam katrā kustību rotaļā kopīgi ar bērniem jāplāno un jārealizē darbības, kas vērstas uz konkrēto sasniedzamo rezultātu, ļaujot bērniem arī pašiem plānot un izvērtēt savu darbību.
4. Kustību rotaļā sadarbības prasmēm jābalstās uz šīm galvenajām darbībām: sarunāšanos, saprašanos, kopdarbību.
5. Sadarbības prasmes kustību rotaļā ir iespējams sekmīgi attīstīt, ja pedagogs ilgtermiņā mērķtiecīgi un regulāri bērniem rosina izspēlēt daudzveidīgas kustību rotaļas ar dažādu saturu un organizēšanas iespējām.
6. Bērni attīstās un pilnveidojas kā sociālas būtnes, kas imitē apkārtējo cilvēku rīcību, īpaši pieaugušo cilvēku rīcību. PII tās ir pedagoga darbības, kuras bērni visbiežāk imitē, tāpēc, attīstot sadarbības prasmes kustību rotaļā, svarīga ir pedagoga aktīvā iesaiste ne tikai kā konsultantam, virzītājam, bet kā aktīvam rotaļas dalībniekam.
7. Lai attīstītu sadarbības prasmes kustību rotaļā, pedagogam mijiedarbībā ar bērniem ir jābūt savstarpēji pozitīvām un cieņpilnām attiecībām.
8. Darba autore savā darbībā PII turpinās attīstīt bērnu sadarbības prasmes, kā metodi izmantojot kustību rotaļu. Veiks atkārtotu katra bērna novērojumu, lai novērotu bērna izaugsmi ilgtermiņā un detalizēti analizētu katra bērna individuālo izaugsmi. Pētījuma laikā izstrādātā rotaļu kopa un priekšlikumi darba autorei palīdzēs sekmīgāk attīstīt bērnu sadarbības prasmes ikdienā.

Priekšlikumi

Lai sekmētu 5-6 gadu vecu bērnu sadarbības prasmes kustību rotaļā, PII pedagogiem:

1. jāizvērtē kustību rotaļas atbilstība bērna vecumam, vajadzībām un spējām, pedagogam labi jāpārzina šī vecuma personības un attīstības raksturojums;
2. jāņem vērā bērna intereses, svarīgi, lai kustību rotaļas būtu bērniem saistošas;
3. kopā ar bērniem jāizvēlas un jāiekārto kustību rotaļai atbilstoša vide, tas rosinās bērnus ar interesi darboties;
4. ieteicams izmantot dažādus palīglīdzekļus (maskas, pārsteiguma maisiņus, mūzikas pavadijumu u.c.), tas piesaistīs bērna uzmanību un rosinās darboties; jāņem vērā bērnu ierosinājumi kustību rotaļu organizēšanā;
5. kustību rotaļas vadītāju izvēli uzticēt bērniem;
6. ieteicams organizēt kustību rotaļas dažādās variācijās;
7. jāiepazīstina bērnus ar kustību rotaļas sasniedzamajiem rezultātiem un tās procesu;
8. jāļauj bērniem pašiem izvērtēt savu sniegumu, pārrunājot veiksmēs un neveiksmes, prognozējot turpmāko darbību;
9. jāmotivē bērnus ar uzslavu un cieņpilnu atgriezenisko saiti rotaļas laikā un pēc tās;
10. jāņem vērā katra bērna individuālo tempu, nesteidzinot bērnu;
11. svarīgi iespēju robežās būt aktīvam dalībniekam kustību rotaļā kopā ar bērniem, tas bērnos rada papildus motivāciju un prieku;
12. svarīgi, lai kustību rotaļā pēc iespējas tiktu iesaistīti visi grupas bērni un atbildība par kustību rotaļas mērķi jāvirza uzņemties visiem grupas bērniem;
13. jāpiedāvā bērniem kustību rotaļas, kas paredz darboties pāros, nelielās grupās un, protams, visai grupai kopā.

Izmantotās literatūras un avotu analīze

1. Andersone, R., Plaude, A., Rutka, L., Stikute, E. (2018). Rekomendācijas uzvedībai un sadarbībai klasē. Metodiskā atbalsta līdzekļa informatīvs materiāls. Izglītības kvalitātes valsts dienests. Pieejams: <https://www.ikvd.gov.lv/lv/dokumenti> (skatīts 16.09.2022)
2. Ābele, A., Tauriņa, A. (2002). Fiziskās aktivitātes bērna pašapziņas sekmēšanā. No: *Bērna identitātes veidošanās pirmsskolas vecumā. Identity and self Formation and Early Childhood*. Zin .rakstu krājums. Liepāja: SIA Izdevniecība LiePa.
3. Bula-Biteniece, I. (2011). "Holistiskā pieeja ģimenes pirmsskolas izglītībā". Promocijas darbs. Sporta pedagoģijas akadēmija. Rīga. 130. lpp. Pieejams: file:///C:/Users/37127/Desktop/kvalifik%C4%81cijas%20darbs/disertacija_inta_bula_biteniece.pdf (skatīts 28.09.2022)
4. Bula -Biteniece, I., Jansone, R., Piech, K. (2013). *Bērns un sports pirmsskolā*. Rīga: SIA Izdevniecība Raka.
5. Burman, E. (2008). *Deconstructing developmental psychology*. London: Routledge. Pieejams: <https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9780203946169/deconstructing-developmental-psychology-erica-burman>(skatīts 11.09.2022)
6. Černova, E. (2003). *Praktikums pirmsskolas sadarbības pedagoģijā*. Rīga: SIA Izglītības soļi.
7. Dzintere, D., Stangaine, I. (2007). *Rotaļa-bērna dzīves prasmju sekmētāja*. Rīga: SIA Izdevniecība Raka.
8. Dzintere, D., Stangaine, I. (2005). *Rotaļa- bērna dzīvesveids*. Rīga: SIA Izdevniecība Raka.
9. Dodge, D.T., Koralek, D.G., Pizzolongo, P.J. (2002). *Caring for Preschool Children 2e- Volume 1* Dallas: Monarch Books. 337 p. Pieejams: <https://www.goodreads.com/book/show/3332546-caring-for-preschool-children2e-volume-2> (skatīts 24.09.2022)
10. Эльконин, Д. (2004). *Детская психология*. М: Академия. Pieejams: <http://psychlib.ru/mgppu/Edp-2007/Edp-001.htm#Sp1> (skatīts 16.09.2022)
11. Eriksons, E. (1998). *Inentitāte: jaunība un krīze*. Rīga: SIA Izdevniecība Jumava.
12. Grigule, L., Silova, I. (1998). *Mācīsimies sadarboties*. Rīga: SIA Mācību gramata.
13. Golubina, V. (2007). "*Pirmsskolas pedagoga rokasgrāmata*". Rīga: SIA Izglītības soļi
14. Jurgena, I. (2002). "*Vispārīgā pedagoģija*". Rīga. Izdevniecība SIA Izglītības soļi.

15. Kalvāns, Ē. (2018). *Attīstības psiholoģija*. Mācību līdzeklis. Rēzekne: Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija, e-ISBN 978-9984-44-215-0.

Pieejams:<file:///C:/Users/37127/Desktop/kvalifik%C4%81cijas%20darbs/kalvans+attistiba+2020.pdf> (skatīts 16.08.2022)

16. Karlovska, R. (2017) *“Līdzsvara attīstība pirmskolas un jaunākā skolas vecuma bērniem pamatkustībās”*. Kustību aktivitātes. Rīga. Izdevniecība Zvaigzne ABC.

17. Konstantinova, I. (2011) *“Kustību prieks dienai”*. Metodiskais materiāls. Rundāle. Pieejams: http://www.rundale.lv/uploads/filedir/kustibu_prieks_dienai930.pdf (skatīts 22.09.2022)

18. Lieģeniece, D. (1999). *Kopveseluma pieeja audzināšanā*. Rīga: SIA Izdevniecība Raka.

19. Ļešņičija, R. (2012). *“Sporta nodarbības pirmskolā”*. Rīga. Izdevniecība Raka.

20. Mandigo, J., Francis, N., Lodewyk, K., Lopez, R. (2009). *Physical Literacy for Educators. Physical and Health Education*.

21. Nīmante, D. (2018). *Sadarbības veicināšana klasē Promotion of Cooperation in Classroom*. 816. sējums. Izdevējs LU Akadēmiskais apgāds. Pieejami:

https://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/izdevumi/LU_Raksti/816/15-Nimante-816.pdf (skatīts 13.09.2022)

https://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/izdevumi/LU_Raksti/816/Book_LUR8_16_Pedagogija.pdf (skatīts 13.09.2022)

22. OECD. (2017); PISA. (2015) *Results (Volume V): Collaborative Problem Solving*, PISA, OECD Publishing, Paris. ISBN (PDF) 978-92-64-28552-1 Pieejams:

https://www.oecd-ilibrary.org/education/pisa-2015-results-volume-v_9789264285521-en (skatīts 25.09.2022)

23. Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca (2000). Rīga: Zvaigznes ABC

24. Pellegrini AD (2009) *The Role of Play in Human Development*. New York: Oxford University Press

25. Purēns, V. (2017). *Kā attīstīt kompetenci*. Rīga: SIA Izdevniecība RaKa

26. Puškarevs, I., Golubeva, A. (2001). *Bērna attīstība*. Izdevniecība SIA Lielvārde.

27. Reņģe, V. (2002). *“Sociālā psiholoģija”*. Rīga. Izdevniecība SIA Zvaigzne ABC.

28. Reņģe, V. (2004). *Psiholoģija. “Savstarpējo attiecību psiholoģija”*. Rīga. Izdevniecība SIA Zvaigzne ABC.

29. Scwartzman, H.B. (1985). *Child – structured Play: a Cross-Cultural Perspective. Play Interactions*. USA, Publisher Johnson & Jonson Baby, 11-18. Pieejams:

<file:///C:/Users/37127/Downloads/Childrens Play in Cross-Cultural Perspective A Ne.pdf> (skatīts 30.09.2022)

30. Svence, G. (1999). *Attīstības psiholoģija*. Rīga: Izdevniecība Zvaigzne ABC
31. Slavin, R. E. (2014). “*Cooperative learning in elementary schools*”, International Journal of Primary, Elementary and Early Years Education, vol. 43, issue 1, pp. 5–14. Pieejams: [https://www.researchgate.net/publication/271714943 Cooperative learning in elementary schools](https://www.researchgate.net/publication/271714943_Cooperative_learning_in_elementary_schools) (skatīts 23. 09. 2022)
32. Špona, A. (2001). *Audzināšanas teorija un prakse*. Rīga: SIA Izdevniecība Raka.
33. Špona, A., Čamane, I. (2009) *Audzināšana. Pašaudzināšana*. Rīga: SIA Izdevniecība Raka.
34. Špona, A., Čehlova, Z. (2004). “*Pētniecība pedagogijā*”. Rīga. Izdevniecība Raka.
35. Špona, A., Jermolajeva, J., Stangaine, I., Siliņa-Jasjukeviča, G., Tauriņa, A., Medne, D., Līduma, A., Randoha, A., Augstkalne, D., Vigule, D. (2015). *Bērna sasnieguma veicināšana pirmsskolā*. Rīga: SIA Izdevniecība Raka.
36. Šteinberga, A. (2013). *Pedagoģiskā psiholoģija*. Rīga: SIA Izdevniecība Raka.
37. Tomasello M (2009) *Why We Cooperate*. Cambridge: MA: MIT Press
38. VISC. (2018). “*Pirmsskolas mācību programma*”. Skola 2030. Rīga.

Pielikumi

Pielikums Nr. 1

Kustību rotaļa “**Numuri mainās vietām**”.

Nepieciešamie materiāli: Ciparu kartītes, krītiņi.

Rotaļas apraksts: Bērni sēž apkārt aplim, ķērājs ir apļa vidū. Katram bērnam ir savs numurs.

Ķērājs nosauc divus numurus, un bērni ar šiem numuriem ātri mainās vietām skriešus. Savukārt ķērājs cenšas ieņemt brīvo vietu. Kurš palicis bez vietas, kļūst par ķērāju un turpina saukt citus numurus (Karlovskā 2017 107).

Kustību rotaļa “**Mednieki un pīles**”.

Nepieciešamie materiāli: bumba.

Rotaļas apraksts: Bērni ir “mednieki” stāv apkārt aplim. Apļa vidū atrodas 2-4 bērni ir “pīles”.

“Medniekiem” ir viena bumba; ar to viņi saspēlējoties ar citiem medniekiem”, cenšas trāpīt kādai “pīlei”, bet “pīlēm” ir tiesības noķert bumbu, katru reizi iegūstot vienu izglābšanos punktu. To var izmantot rotaļas turpinājumā, paglābjot vienu “pīli”, kurai trāpīts. Ja kādai “pīlei” trāpa un to neizglābj, tā pievienojas “medniekiem” (Karlovskā 2017 113)

Kustību rotaļa “**Veiklais**”.

Nepieciešamie materiāli: 2 baloni, mūzika.

Rotaļas apraksts: Bērni ar skaitāmpanta palīdzību tiek sadalīti divās grupās. Bērni stāv aplī, katrai grupai ir viens balons. Kamēr skan mūzika bērni nedrīkst izkāpt no apļa, bērniem jāatsit balons tā, lai, tas nenokristu zemē.

Kustību rotaļa “**Dārgumu meklētāji**”.

Nepieciešamie materiāli: divi auduma maisiņi krāsu zīmuļi, kastaņi, kociņi, akmeņi, pedagoga sagatavotas attēlu kartītes ar priekšmetiem (zīmuļi, kastaņi, kociņi, akmeņi).

Rotaļas apraksts: Bērni tiek sadalīti 2 grupās. Pedagoģs iedod, katrai grupai attēlu ar dažādiem priekšmetiem. Grupām vienojoties pēc iespējas ātrāk ir jāatrod un jāatnes priekšmeti pie attēla kartītes, tā, lai priekšmeti būtu tādi paši, kā uz attēlu kartītes un skaits arī, būtu, tieši, tāds pats kā uz attēlu kartītes.

Kustību rotaļa “**Zaķis maisā**”.

Nepieciešamie materiāli: aukla

Rotaļas apraksts: Bērni nostājas aplī, lai var brīvi lēkt. Rotaļas vadītājs stāv apļa vidū ar auklu rokā. Kad rotaļas vadītājs saka “Hop!”, viņš sāk griezt pa apli auklu. Bērniem jāuzmanās no auklas, lai tā nepieskaras pie kājām. Tas, kuram aukla pieskarusies, turpina rotaļu, bet vadītājs skaita, cik zaķu maisā ir saķēris (Ļešņičija 2012, 330)

Kustību rotaļa “**Akmentiņš lec!**” (rotaļa no darba autorei bērniības).

Nepieciešamie materiāli: neliels gluds akmentiņš.

Rotaļas apraksts:

Tiek ievēlēts spēles vadītājs ar skaitāmpanta palīdzību. Bērni sēž vienā rindā, saķērušies elkoņos. Bērni saliek savas plaukstas sev priekšā, izstieptas kopā. Rotaļas vadītājs staigā no viena gala uz otru, pieskaroties bērnu plaukstām, it kā dodot akmentiņu, katram no bērniem. Vadītājs viena bērna plaukstās nemanāmi ieliek akmentiņu. Beigās vadītājs saka: “Akmentiņš lec!”. Bērns, kuram plaukstās akmentiņš cenšas tikt laukā no blakussēdošo rokām un piecelties kājās. Ja izdodas piecelties kājās, kļūst par vadītāju, ja nē, tad atkārtoti vada, tas pats vadītājs.

Kustību rotaļa “**Diena un nakts**” (bērnu ierosinātā rotaļa).

Rotaļas apraksts:

Tiek ievēlēts spēles vadītājs. Bērni izklaidus sastājas noteiktā laukumā. Vadītājs pēc savas izvēles, kādā brīdī saka “diena”. Bērni izklaidus pa visu laukumu pēc izvēles sāk iet vai skriet, nesaskrienoties ar citiem. Kad vadītājs saka “nakts” visi bērni sastingst un guļ. Vadītājs vēro kuri, bērni nav sastinguši un kustās. Tas bērns, kas pirmais sakustās, kļūst par spēles vadītāju.

Kustību rotaļa “**Salsstabīņi**” (bērnu ierosinātā rotaļa).

Rotaļas apraksts:

Rotaļas dalībnieki sadalās pāros, sadodas rokās. Tiek ievēlēts rotaļu pāris, kuri pirmie būs vadītāji. Dalībnieki izklaidus skrien pa noteiktu laukumu. Vadītāju pāris mēģina noķert citus pārus, tiem pieskaroties un sakot “sasaldēti”. “Sasaldētie” dalībnieki saskaita līdz desmit un kļūst par spēlēs vadītājiem mēģina noķert citus spēles dalībnieku pārus.

Kustība rotaļa “**Namiņš deg**”.

Rotaļas apraksts:

Rotaļas dalībnieki nostājas aplī sadotās rokās. Rotaļas vadītājs nostājas apļa ārpusē un uzsāk skrējieni apkārt aplim. Kad vadošais ir izvēlējis kādu bērnu, uzsit tam uz pleca un saka: “Namiņš deg!” un turpina skriet apkārt aplim. Bērns skrien apkārt aplim pretējā virzienā. Vieta, kur bērns stāvēja, paliek brīva. Kurš no skrējējiem nonāk pirmajā brīvajā vietā, tas paliek aplī, bet otrs bērns turpina vadīt rotaļu un izvēlas savu dalībnieku (Ļesņičija 2012 335).

Kustību rotaļa “**Kaza un vilks**”.

Nepieciešamie materiāli: kazas un vilka maska.

Rotaļas apraksts:

Bērni izvēlas vilciņu, kurš nostājas apļa ārpusē. Rotaļas dalībnieki nostājas aplī, virzās pa dejas ceļu un dzied dziesmu:

Adāt bērni, ko adati, 2x vilkam zeķes noadāt, 2x (virzās pa apli, ar rādītājpirkstu un īkšķi rādot, kā ada zeķi),

Vilkam kājas nosalušas, 2x purvus, mežus bradājot, 2x (ceļ priekšā kājas, saliektas ceļos, ar rokām pieskaroties tām,

Taisiet bērni augstu sētu, 2x (sadodas rokās veido apli),

Laidiet kazu dārziņā, 2x (kazu ielaiž apļa vidū),

Augstu, augstu, ne tik zemu, 2x (stiepjās ar sadotām rokām uz augšu, tupstas),

Lai vilciņis nedabū, 2x (ar pirkstu kratīt vilciņa virzienā),

Nu guļ suņi, nu guļ lopi, 2x, nu guļ paši gadītāji, 2x (notupstas, rokas saliek zem auss),

Nu ir laiks vilciņami, 2x, kazu ķerti dārziņā, 2x (viks ķer kazu)

Ja vilks kazu nenokēr, abi apļa vidū sadodas rokās un dejo (Ļesņičija 2012 329).

Skaitāmpants:

Viena maza turku pupa

Ceļoja uz Angliju,

Anglija bija aizslēgta

Atslēga bija nolauzta,

Viens, divi, trīs:

Nu tu esi brīvs!

Sākotnējās pedagoģiskās novērošanas protokola paraugs

Sākotnējās pedagoģiskās novērošanas protokols

Novērotāja vārds: Aivita Dudele

Novērojamā bērna šifrētais vārds: Andris

Novērojuma datums: 03.10.2022

Novērojuma vieta: Pirmsskolas izglītības iestāde "X"

Novēroto situāciju apraksts:

Laiks	Skolotāja darbība	Bērna darbība	Komentārs
8:00-9:00 Ierašanās pirmsskolā, brokastis.	Sagaida bērnus pirmsskolas garderobē. Nepieciešamības gadījumā palīdz noģērbties un sakārtot mantas. Grupā vēro, kā bērni patstāvīgi klāj galdu, ēd brokastis, novāc netīros traukus. Aicina bērnus nomazgāt rokas un seju pēc brokastīm.	Ienākot bērnudārzā, Agris sasveicinās ar skolotāju, iesaistās sarunā ar vienaudžiem. Tēva klātbūtnē patstāvīgi noģērbjas un dodas grupā. Pie galda, kur stāv ēdiens, Agris sagaidot savu kārtu ieliek ēdienu. Pie galda citiem ēdot aktīvi iesaistās kopējās sarunās, taču nevēlas uz klausīt, ko saka pārējie bērni. Paēdot, steigšus aiznes savus traukus, notīra galdu. Nevēlas mazgāt rokas, seju. Izrāda aktīvu pretestību pedagoga lūgumiem, bet pēc atkārtota lūguma tomēr, to izdara.	Rodas domstarpības ar citiem bērniem, nevēlas uz klausīt citu viedokli. Agris šajā reizē prot gaidīt savu kārtu, izteikta vēlme būt pirmajam tiek novērota arī citās sadzīves situācijās. Rakstura īpašību dēļ, Agrim bieži rodas grūtības sadarboties ar skolotāju.
9:00-9:20 Rīta aplis	Aicina grupas bērnus ar rīta dziesmiņu pievienoties	Nelabprāt, pievienojās bērniem un skolotājai	

	rīta aplim. Apspriež dienas plānus.	uz rīta apli. Ātri zaudē interesi par pedagoga stāstīto, sarunājās ar citiem bērniem par sev interesējošām lietām. Ar savu uzvedību sāk traucēt mācību procesa norisei.	
		Skolotājas palīgs aicina Agri palīdzēt uzkopšanas darbos.	Veiksmīga sadarbība ar pieaugušo.
9:20-10:30 Darbs ar visu grupu, nelielās apakšgrupas mācību centros.	Lasa stāstu visai grupai. Uzdod bērniem jautājumus par stāsta saturu. Aicina bērnus iepazīties ar izvietotajiem materiāliem mācību centros un izvēlēties sev interesējošo nodarbi. Vēro, kā bērni izvēlas darbam nepieciešamos materiālus. Prezentē materiālus individuāli dažiem bērniem. Pēc darbošanās aicina bērnus sakopt savas darba vietas.	Agrim grūtības sagādā klausīšanās, sarunājās ar citiem bērniem. Agris atbildēja uz visiem skolotājas uzdotajiem jautājumiem. Agrim sagādā grūtības atrast sev interesējošu nodarbi. Agris ierauga, ko dara draugs Kristis un vēlas darīt to pašu. Apsēžas draugam līdzās un kopīgi veic uzdevumu. Pievienojās skolotājai un vērīgi klausās un skatās, ieinteresēts par mākslas centrā, esošiem materiāliem. Vēlas darboties. Agris nevēlās sakopt savu darba vietu, tomēr pēc atkārtota uzaicinājuma Agris sakopj savu darba	Arī citās līdzīgās situācijās tiek novērots, ka Agris, lai gan sarunājās un traucē citiem bērniem klausīties, gandrīz vienmēr visu ir dzirdējis. Veiksmīga sadarbība ar bērnu. Tiek novērots, ka bērnam ieinteresē materiāli ar kuriem iepazīstinot, skolotājs stāsta ar aizrautību.

		vietu, neizrādot interesi palīdzēt citiem bērniem.	
10:30-10:45 Augļu pauze	Aicina bērnus nomazgāt rokas un gatavoties augļu pauzei. Bērni sadalās grupās- vieni klāj galdu, citi mazgā un sagriež augļus. Apsēžas pie galda un ēd kopā ar bērniem. Modelē galda kultūras normas. Palīdz bērniem sakopt grupu.	Galda klāšanas procesā Agris klāj galdu. Steigšus uzklāj galdu un apsēžas pie tā. Uzmanīgi vēro skolotāja izturēšanos pie galda, taču necenšas to atkārtot, sarunājas, šūpojas krēslā. Ēd, neievērojot galda kultūru. Sakopj savu ēšanas vietu un steidzas pie lego klučiem.	Tiek novērots, ka vienmēr visu cenšas izdarīt pēc iespējas ātrāk. Neizrāda velmi palīdzēt citiem bērniem grupu.
10:45-11:00 Gatavošanās pastaigai.	Aicina visus aiziet uz tualeti. Kopā ar bērniem dodas uz garderobi, lai ģērbtos pastaigai. Palīdz saģērbties citiem grupas bērniem.	Dodas uz tualeti. Garderobē patstāvīgi saģērbjas. Nosēžas maliņā, lai netraucētu citiem. Pēc pedagoga aicinājuma palīdzēt citiem grupas bērniem, Agris atsakās palīdzēt.	Apģērbšanās grūtības nesagādā, vienmēr vēlas būt pirmais. Tiek novērots, ka arī citās situācijās Agris, vienmēr atsakās citiem bērniem palīdzēt.
11:00-12:00 Pastaiga.	Vēro bērnus pastaigas laikā. Sniedz palīdzību nepieciešamības gadījumā. Risina konfliktsituācijas,	Aizrautīgi spēlējas kopā ar grupas biedru Kristu grupas laukumā. Pastaigas laikā rodas vairākas strīdu situācijas, dēļ bērnu	Prasme veidot dialogu, iesaistīties kopējās aktivitātēs. Lielākoties tās ir pāru aktivitātes, draugs nemainīgs. Neprot gaidīt savu kārtu un lietot

	<p>skaidrojot, kā var vienoties par mantu dalīšanu. Stāsta, ka var spēlēties pēc kārtas.</p> <p>Iesaistās rudens lapu grābšanas darbos kopā ar bērniem.</p>	<p>nespējas sadalīt mantas ar citiem grupas biedriem. Agris vairākkārt atņem mantas citiem bērniem. Dusmojas un raud, kad skolotāja veic ar viņu pārrunas.</p> <p>Stāvot maliņā, vēro, kā strādā skolotāji un citi grupas bērni.</p>	<p>sadarbības valodu, grib būt līderis.</p> <p>Nevēlas sadarboties ar pieaugušo.</p>
<p>13:00-13:30 Pusdienas.</p>	<p>Atgādina bērniem par nepieciešamību kārtīgi nomazgāt rokas.</p> <p>Klāj galdu kopā ar bērniem.</p> <p>Pusdiena, palīdzot bērniem patstāvīgi servēt ēdienu. Modelē galda kultūras normas.</p>	<p>Dodas mazgāt rokas.</p> <p>Visur vēlas būt pirmais, steigšus dodas pie skolotāja palīga, lai varētu paņemt sev šķīvi un galda piederumus.</p> <p>Ēd, neievērojot galda kultūru.</p>	

GALVOJUMS

Es, Aivita Dudele

apliecinu, ka darbs izstrādāts atbilstoši zinātniskās ētikas principiem.

Darbā izmantotā literatūra u. c. avoti norādīti literatūras u. c. avotu sarakstā. Dažāda veida informācijai (atziņām, citātiem, attēliem, tabulām u. c.), kas iegūta no minētajiem avotiem, pētnieciskajā darbā un tā pielikumos norādītas atsauces.

Darba autors: Aivita Dudele

Datums: 22.12.2022

IZZIŅA PAR AIZSTĀVĒŠANU

Kvalifikācijas darbs izstrādāts LU Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātē

Ar savu parakstu apliecinu, ka darbs izstrādāts patstāvīgi.

Darba autors: Aivita Dudele

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai.

Darba zinātniskais vadītājs:

Docente Dr. Paed. Līga Āboltiņa

Kvalifikācijas darbs aizstāvēts

Pārbaudījuma komisijas 20____.gada _____ sēdē.